

**Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського**

Факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв

ДИПЛОМНА РОБОТА

**НА ТЕМУ: РОЛЬ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Студентки 2 курсу МАП групи

Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальності 013 Початкова освіта

Гут Ірини Петрівни

Використання чужих ідей,
результатів і текстів мають
посилання на відповідне джерело

Науковий керівник доц. кафедри
мистецьких дисциплін дошкільної та
початкової освіти Вацьо М.В.

_____

(підпис)

_____

(ініціали, прізвище)

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____

(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____

(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2019 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	6
1.1. Естетичне виховання дошкільників: завдання, зміст, структура.....	6
1.2. Особливості впровадження народних традицій в освітній процес ЗДО (аналіз сучасних програм МОН).....	14
1.3 Діагностика рівня сформованості естетичної вихованості дітей дошкільного віку.....	23
РОЗДІЛ II. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	30
2.1. Впровадження народних традицій Поділля.....	30
2.2. Використання естетично- зорієнтованих технологій та методик.....	38
2.3. Посилення взаємодії ЗДО та сім'ї.....	63
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	74
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство характеризується зростанням національної самосвідомості, прагненням зрозуміти і пізнати історію, культуру свого народу. Особливо гостро постає питання глибокого і наукового обґрунтування національно-регіональних факторів у вихованні дітей, бо збереження та відродження культурної спадщини починається зі свого краю і грає важливу роль у вихованні підростаючого покоління.

Концепції розвитку особистості дитини, а також регіональні підходи до освітнього процесу в дошкільних установах припускають включення окремих елементів народної культури в процес естетичного виховання дитини. Спадщина українського народу містить цінні ідеї і досвід виховання.

В педагогіці завжди приділялося досить багато уваги питанням естетичного виховання. В наукових працях Ю. Афанасьєва, М. Кагана, М. Киященка розглядаються філософсько-естетичні аспекти. У дослідженнях Л. Божович, Л. Виготського, І. Кона, Б. Теплова розкриваються психологічні основи естетичного виховання. На основі наукових праць Є. Фльоріної, Н. Сакуліної, Н. Ветлугіної, Т. Комарової, В. Котляра, В. Ждан, Г. Підкурганної сформована теорія естетичного виховання дошкільників.

Над проблемою виховання дітей на основі народних традицій, звичаїв та обрядів працювало багато дослідників, це зокрема праці, в яких схарактеризовано особливості виховання дітей у традиційній українській сім'ї (О. Вишневський, А. Даник, В. Пустовий); формулювання педагогічного потенціалу українських народних традицій і обрядів у виховному процесі (К. Журба, О. Кузик, Г. Майборода, Т. Мацейків, М. Стельмахович); взаємодія батьків, дітей і педагогів у сюжетних дійствах календарно-обрядових свят (О. Воропай, Б. Грінченко, І. Огієнко, С. Русова).

Період 5-6 років є найбільш оптимальним для початку цілеспрямованого виховання засобами народних традицій.

Істотно зросла увага до національних культурних традицій характерно сьогодні і для нашої сучасної освіти. Активно розвиваються різноманітні форми залучення дітей дошкільного віку до народних традицій, розробляються освітні концепції.

Об'єкт дослідження – процес використання народних традицій як засіб естетичного виховання дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження - педагогічні умови ефективного процесу використання народних традицій в освітньому процесі як засіб естетичного виховання дітей дошкільного віку.

Гіпотеза дослідження – залучення дітей до джерел української національної культури через національні традиції в закладах дошкільної освіти буде ефективним, якщо:

- здійснювати зважений підхід до конструювання змісту дошкільної освіти (включення парціальних програм по залученню дітей до рідної культури в реалізацію базової комплексної програми);

- використовувати різноманітні технології організації діяльності дітей на заняттях, у грі, діяльності за допомогою різноманітних засобів (гру, народну іграшку і національну ляльку; декоративно-прикладне мистецтво, живопис; музику; етнічні міні-музеї, календарно-обрядові свята);

- активно залучати батьків до спільної діяльності по залученню народних традицій з дитиною в умовах сім'ї і закладом дошкільної освіти.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити дієвість педагогічних умов використання народних традицій в естетичному вихованні дітей дошкільного віку.

Відповідно до мети і гіпотезою нами визначено **завдання дослідження:**

- проаналізувати наукову та методичну літературу за даною темо;
- визначити специфіку естетичного виховання дошкільників, завдання, зміст, структуру;
  - проаналізувати сучасні програми МОН щодо особливостей впровадження народних традицій в освітній процес закладів дошкільної освіти;
  - розробка критеріального апарату, проведення експериментального дослідження рівнів сформованості естетичної вихованості дітей дошкільного віку, використовуючи народні традиції в освітньому процесі дошкільників;
  - дослідити впровадження народних традицій Поділля в освітній процес старших дошкільників;
  - простежити використання естетично- зорієнтованих технологій та методик;
  - розкрити форми та методи посилення взаємодії закладів дошкільної освіти та сім'ї.

Методологічну основу дослідження складають положення естетики, педагогіки і психології про естетичне виховання дошкільників, теорія виховання і розвитку дошкільнят, ідеї розвиваючого навчання Л. С. Виготського, С.Л. Рубінштейна, А.Б. Запорожця; ідеї народності у вихованні В.А. Сухомлинського, К.Д. Ушинського.

Методи дослідження: аналіз літератури, спостереження, порівняння, анкетування: аналіз-інтерпретація, наочно-ілюстративний, статистичний.

Апробація і впровадження результатів дослідження. Апробація і впровадження результатів дослідження здійснювалась у процесі експериментальної роботи. Основні положення і висновки обговорювались на педагогічних радах, висвітлювались у матеріалах науково-практичних конференцій та публікаціях:

1. Гут І. Використання народних традицій в естетичному вихованні дітей дошкільного віку. / Гут І. // Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (VII школа методичного досвіду): матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 21-22 листопада 2018 року. – Вінниця: ФОП Корзун Д.О., 2018. – С. 172-176.

2. Гут І. Роль народних традицій у вихованні дітей дошкільного віку. / І.Гут // Наукові записки: Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Серія «Мистецтво» / відп. – Л.В. Старовойт. – Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2019. – С. 42-46

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Основний текст роботи викладено 73 сторінках. Бібліографія містить 70 джерел.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

1.1. Естетичне виховання дошкільників: завдання, зміст, структура

Особливе значення у підготовці дитини до школи має художньо-естетичний розвиток, що тісно пов'язаний з інтелектуальною сферою й усіма психічними процесами становлення особистості.

Орієнтація сучасного суспільства та його соціокультурної політики передбачає інноваційні зрушені в освітньому процесі дошкільних закладів освіти, розвиток особистості дитини на засадах духовності, ціннісного ставлення до навколишнього, розуміння мистецтва як одного з найважливіших чинників її розвитку

Акцент на формуванні в дітей певної суми предметних знань, умінь і навичок не адекватний психології тим особливостям та структурі особистості дошкільнят, які більше тяжіють до синтезу, цілісного сприймання навколишнього світу. Старші дошкільники характеризуються емоційним, щирим сприйманням будь-якого досвіду, вони відкриті звукам, кольорам, формам довкілля, ще не відокремлюють своє «Я» від зовнішнього світу. Бажання все оживити, безпосередність почуттів, прагнення новизни й здивування – все це сприяє формуванню естетичного досвіду дошкільників.

На думку багатьох дослідників (Алла Богущ, Наталя Гавриш, О. Кононко, Н. Лисенко, Т. Поніманська, З. Плохій, Г. Тарасенко та ін.), дошкільний вік – оптимальний період для формуванні естетичного досвіду особистості, адже цей досвід є інтегральним компонентом естетичної діяльності, яка акумулює найважливіші духовно-практичні аспекти взаємодії дітей з довкіллям та віддзеркалює особистісно- детерміновану систему їхніх ставлень до світу.

Важливим завданням естетичного виховання є введення дитини в світ краси і гармонії. Естетичне (грец. *aisthetikos* – почуттєвий) виховання – послідовне формування у дітей естетичного ставлення до життя, розвиток сприймання і розуміння прекрасного у мистецтві, природі, взаєминах людей, художніх потреб і здатності до художньої творчості [55, с. 278].

Естетичне виховання – цілеспрямований систематичний вплив на людину з метою формування творчої активної особистості, здатної сприймати прекрасне, відчувати потребу в естетичній діяльності, перетворенні дійсності за законами краси [55, с. 278].

Філософська основа теорії естетичного виховання – естетика (наука про ставлення художнього мислення, мистецтва до дійсності). Естетика визначає суть культури як синтез матеріальних і духовних цінностей, накопичених людством протягом усієї історії його розвитку.

Результат творчого оволодіння культурною спадщиною людства – естетична культура особистості. Це – своєрідний сплав особистісних якостей, що утворюють складну динамічну структуру, яка постійно змінюється в результаті взаємодії з прекрасним.

Компоненти естетичної культури [55, с. 278]:

- естетична свідомість (сприймання, знання, судження, оцінки, ідеал);
- естетичні потреби і відношення (мотиви, інтереси, смаки, почуття);
- естетична діяльність (навички, уміння, творчі здібності).

Естетична свідомість – сукупність ідей, теорій, поглядів, критеріїв художніх суджень, смаків, завдяки яким людина отримує можливість достовірно визначати естетичну цінність оточуючих її предметів, об'єктивно оцінювати явища життя, мистецтва [55, с. 279].

Її основою є естетичне сприймання – процес відображення сутності предметів і явищ естетичної дійсності, співвідношення сприйнятого зі сповідуваними особистістю критеріями.

Естетичні потреби –внутрішня необхідність в осягненні певних естетичних цінностей і розвитку певних умінь. Маючи у своїй основі естетичні почуття – спричинені взаємодією з естетичними цінностями (творіннями природи і людського таланту) емоції людини, естетичні потреби втілюються в естетичних смаках –здатності особистості до індивідуального відбору із сукупності естетичних явищ і предметів тих, які найбільше відповідають її поглядам та ідеалам, породжують позитивні відчуття в процесі сприймання.

Естетична діяльність (практика) –безперервний процес формування і реалізації певних творчих умінь, навичок, здібностей, гармонізації себе і світу[55, с.279].

З огляду на це естетичне виховання можна розглядати як системну діяльність, спрямовану на розвиток чуттєвої сфери особистості, її умінь сприймати, оцінювати явища естетичної дійсності за законами краси, збагачувати у процесі їх сприймання свій внутрішній світ, оволодівати законами творчості і творити. Важливою складовою цього процесу є естетична освіта – процес засвоєння мистецьких знань, умінь і навичок.

Змістом естетичного виховання дошкільнят є: формування знань, умінь і навичок, які реалізуються в естетичній діяльності; виховання естетичних почуттів, інтересів, потреб, оцінок і смаків.

Завданнями естетичного виховання дітей дошкільного віку є наступні:

- Розвиток естетичної сприйнятливості, естетичного запасу образів, формування естетичних емоцій, почуттів, відношень, інтересів;
- формування естетичної свідомості;
- освоєння естетичної діяльності;

- розвиток загальних і спеціальних художньо-творчих здібностей.

Компонентами естетичного ставлення дитини до мистецтва є:

- здатність до емоційного переживання;

- здатність до активного засвоєння художнього досвіду, самостійного навчання, пошукових дій;

- спеціальні художні й творчі здібності [67, с. 37].

Естетичне ставлення дитини до мистецтва включає три компоненти (Н. Ветлугіна) [8, с. 45]:

1) здатність емоційного переживання (орієнтувальна дія – виникнення інтересу – формування морально-естетичної спрямованості);

2) здатність до активного засвоєння художнього досвіду, до самостійного навчання, до пошукових дій;

3) спеціальні художні й творчі здібності, що розвиваються в процесі засвоєння способів діяльності – сприймання, виконання і творчості.

Музичне мистецтво, доповнюючи гуманітарні й природничі науки та проектуючи весь світ у дитину, здатне надати їй цілісність сприйняття світу. І заміни йому немає. Тому надзвичайно важливим є прилучення дітей змалечку до непохитних етичних і естетичних засад високохудожньої музики.

Музичне мистецтво є аспектом культури, і його треба розглядати не лише «саме по собі», а й у його соціальному і культурному контекстах. Адже в процесі музичного виховання педагог має формувати особистість кожної дитини. Тобто, розвивати в неї не лише музичне сприймання, відчуття прекрасного, а й критичне ставлення до того комплексу моральних цінностей, які визначають саме існування людини в суспільстві.

Музика може викликати у дітей безліч різних почуттів, емоцій, думок. Завдяки своєму специфічному емоційному впливу музика володіє реальною можливістю створювати єдність естетичних, моральних та етичних уявлень і

проявів. Однак, не будь-яка музика може стимулювати виховання почуттів та впливати на формування особистісних рис кожної дитини. Необхідно дуже ретельно підходити до вибору репертуару сучасної музики, особливо для дитячого віку. Низькопробна, розважальна музика, яка нині панує у медійному просторі, позбавлена всякого художнього змісту, подекуди має відкрито нецензурні тексти, а отже, не може служити зразком для дітей, тим паче використаною у вихованні дітей [29, с.57].

Морально-етичні почуття – це емоційне ставлення особистості до поведінки людей і до своєї власної. Вони породжуються системами людських взаємин «батьки – діти», «індивід – колектив» тощо, та етичними нормами, які регулюють ці взаємини [55, с. 171].

Однією з найбільш делікатних та складих педагогічних проблем музичного виховання є проникнення в душевні процеси дитини.

Естетичні почуття – це почуття, які виникають і розвиваються під час сприймання і створення людиною прекрасного. Вони відіграють суттєву роль у формуванні її особистості. Проте естетичні почуття виникають не лише під час сприймання фізично прекрасного морально - прекрасне також викликає естетичні почуття [1, с 18].

Музика залежить від звукової інформації і є одним з небагатьох аспектів виховання, які не пов'язані надто тісно з мовленням. Це дає змогу починати музичне виховання дитини з дня її народження і навіть, як уже доведено, у пренатальний період.

Музичні керівники дошкільних навчальних закладів покликані допомогти розвитку природного таланту кожної дитини, не насилуючи її природню сприйнятливість. Розвиток дітей не має відривати їх від навколишнього соціального середовища. Тому так важливо закладати міцний природній фундамент виховання музикою в той час, коли організм відкритий

для цього. І тут велике значення мають музична та естетична атмосфера, зокрема в сім'ях, де співають та музикують з дитиною; в дошкільних навчальних закладах, де часто звучить живе виконання на інструменті, слухають класичні музичні твори, здійснюються театралізовані постановки музичних казок, тощо. Розглянемо музично-естетичне виховання дошкільнят та види музичної діяльності на різних вікових етапах [1, с. 18].

Дитина обов'язково має засвоїти музично-поетичну наповненість та красу українського фольклору, зокрема таких жанрів, як:

- колискові; забавлянки;
- утішки;
- небилиці тощо.

Ці жанри народної творчості, окрім завдань емоційно-моторного та розумового розвитку, скеровані ще й на потребу дитини у спілкуванні. Так, наприклад, у колисковій головне навантаження покладається на музичну інтонацію, а не на вербальну. Водночас велику роль тут відіграє музичний генотип, який є вродженим за своєю природою. У ньому поєднані біологічні і соціальні основи народу, його потреби, бажання. І оскільки емоційність дитини «закладається» ще в лоні матері, дитина «розуміє» через спів колискової емоційні інтонації дорослих і чудово спілкується з ними через емоцію, не розуміючи ще слів. До того ж дитина сприймає лише ритмічний та емоційний бік пісень, що є будівельним матеріалом музичного мистецтва.

Неабияку роль в процесі морально-етичного та естетичного виховання дітей відіграє й використання різноманітних казок. У казках закладене ядро вищої мудрості про стосунки і поведінку звірів та птахів, людей і тварин, що закладає у свідомість дитини поняття «добра» і «зла», «правди» і «брехні», «прекрасного» і «потворного», інтерпретовані діями конкретних персонажів, зокрема й самої людини. Інше в алегоричній формі і образах природи

результативніше вдається вплинути на підсвідомість дітей, оскільки в казці присутні дія, переживання, а не просто слова. До того ж казки про тварин легші для дитячого сприйняття і переживання. Скажімо, народні казки «Колобок», «Заєць та їжак», «Коза-Дерева», «Чарівна сопілка» виховують у дітей морально-етичні принципи, естетичні почуття, розвивають можливість самовираження через виконання тієї чи тієї ролі.

Неодмінними компонентами музичного виховання дітей 3-6-ти років мають бути: слухання музики з аналізуванням її настрою, яке сприяє розвитку гармонійного чуття; творчі завдання; вокальні і інструментальні імпровізації; музикування на шумових інструментах та інструментах із визначеною висотою звука; музичні рухи; хореографія; музичний театр казок; ігри-драматизації.

У віці 4-6 років у дітей вже більше проявляються: музичні здібності; навички слухання та сприймання музики; здатність до певного аналізу музичного твору, наприклад, його ладу, ритму, темпу тощо; уміння аналізувати чистоту вокалізації; навички гри на дитячих музичних інструментах; здатність до музичної імпровізації [1, с 21].

Діти цього віку вже можуть сприймати і переживати музичну інформацію, музичні образи, які закладені як у народних піснях і танцях, так і у високохудожній музиці.

Активне сприймання музики дітьми потребує менше слів педагога, а більше самостійного сприймання і переживання дітьми музичного твору. Кожна дитина самостійно має визначати, що і чому сподобалось їй у даному музичному творі, яким є настрій цього твору тощо. І неабияке значення в процесі сприймання музики дітьми має тривалість звучання музичного твору, або його фрагменту, тому що увага дітей цього віку ще не стійка і вони

можуть уважно слухати й активно сприймати музичний твір лише певний відрізок часу [55, с. 178].

Особливу увагу на музичних заняттях з дітьми слід приділяти й активному музикуванню – грі в ансамблі та в оркестрі, тактуванню, – адже сприйнятливості до естетичного може бути пробуджено лише через власну музичну діяльність.

Неодмінними компонентами музичного виховання дітей шестирічного віку мають бути:

- слухання музики;
- творення музики;
- музикування в ансамблях та оркестрі;
- імпровізація.

Усі ці види музичної діяльності мають бути вже на більш високому рівні, із серйознішими завданнями для дітей і якістю їх виконання. Наприклад, під час слухання музики діти мають вже не лише почути думку композитора, а й [1, с. 27]:

- проаналізувати власні емоції, естетичні почуття, які викликало звучання того чи того музичного твору;
- помітити взаємозв'язок засобів музичної виразності з почуттями, які мають місце у музичному творі;
- відчутти драматургію розвитку музичного твору;
- визначити особливості мелодії, гармонії, інструментального складу, якщо це вокальна чи інструментальна музика.

Окрім того, діти шестирічного віку спроможні об'єктивно оцінити музичну діяльність своїх товаришів, визначати рівень їхнього виконання, надати певні зауваження, допомогти тощо.

На музичних заняттях із дітьми шести років слід активно впроваджувати такі види роботи, як творення музики та імпровізація – сольне, ансамблеве виконання, гра в оркестрі тощо. Адже музична дитяча творчість спрямована на розвиток самостійності, співпереживання дітьми досягнутих результатів, емоційного збагачення, естетичної насолоди від власної творчості. І вона має бути присутня у процесі музичного виховання чи не щодня! Так, власна музична творчість дітей може бути виражена у [1, с. 22]:

- створенні мелодій та цілих п'єс для шумового оркестру, ансамблю, соло;
- диригуванні музичними творами, що звучать під час музичного заняття;
- театралізованій постановці музичних казок та ігор;
- імпровізації голосом та на музичних інструментах певного настрою, характеру, «переклички» різних музичних інструментів.

Дітям шестирічного віку під час музичного заняття вже необхідно надавати знання про музику як частину самого заняття, а не як чисто теоретичні знання, які потрібно запам'ятати.

Будь яка творчість існує лише за рахунок високорозвиненої сфери мислення та емоційної сфери. Якщо сфера емоцій людини звужена, то і мислення її неминуче збіднено. І що звуженою є емоційна сфера, то ближчою стає людина в своїй праці та житті до машини.

Музичне мистецтво здатне утримувати емоційний баланс, оскільки його відсутність у ланці виховного процесу лише призводитиме до негативних наслідків. Слід пам'ятати, що музична творчість дітей, її цінність закладена не в самій «продукції», а у процесі оволодіння музичною мовою. Тому результат розвитку творчого музичного потенціалу кожної дитини цілковито залежить від творчих можливостей педагога, який має бути справжнім професіоналом,

обізнаним в усіх сферах та видах музичної діяльності, а також в галузі дитячої та музичної психології.

Кожна дитина, не зважаючи на все оточуюче її в житті, на повальну нині технізацію, залишається дитиною з чистотою почуттів, щирістю, цілісністю сприйняття. Її треба вміло захистити від неухильного зростання влади машин, комп'ютерів, які намагаються перетворити людину в робота і «вбити» в ній моральне, етичне й естетичне. І саме в процесі якісного музичного виховання цьому можна запобігти. Тож, якщо вдасться розбудити в дітях у той період, коли вони особливо чутливо сприймають навколишній світ, відчуття прекрасного, доброго, людського, то все їхнє життя стане змістовним, цікавим, творчим і дасть їм змогу жити в гармонії з природою і людьми.

Отже, до засобів естетичного виховання дітей дошкільного віку можна віднести наступні: естетика побуту; використання творів мистецтва (в оформленні побуту, в процесі навчання та самостійної діяльності); природа; навчання (організація різних видів занять, художньо-дидактичних ігор); самостійна художня діяльність дітей.

1.2. Особливості впровадження народних традицій в освітній процес ЗДО (аналіз сучасних програм МОН)

Традиції народу – це те, що найповніше відображає його духовне обличчя і внутрішній світ, жива національна пам'ять народу, втілення шляху, який він пройшов, його духовний досвід. Те, що в кінцевому підсумку зберігає людину від знеособлення, дозволяє їй відчутти зв'язок часів і поколінь. Багатюща культурна спадщина наших предків йде коріннями від сивої давнини, в повсякденний досвід творчої праці і мудрого, шанобливого освоєння навколишньої природи. Формувався особливий устрій народного життя, який був тісно пов'язаний з річними циклами оновлення і згасання

природи, який по-своєму відбився в загадках, прислів'ях і приказках, піснях і частівки, легендах і чарівних казках.

Інше, живе свідчення багатства побутової культури українського народу – його звичаї і свята, а також церковні обряди і таїнства. Збереження цієї спадщини - високе завдання, що випала на долю терплячих трудівників, збирачів і дослідників вітчизняних духовних надбань.

Першим різновидом культури, до якої долучається дитина ще в дитячому віці, є «народна культура». Сприймається дитиною через материнський фольклор (колискові пісні, пестушки, потішки, примовки, танцювальні пісеньки), народна культура закладає фундамент міжособистісних відносин, доносить в прийнятній формі норми і правила соціального співжиття, стимулює прояв початкових соціальних емоцій [2, с.402].

У молодшому дошкільному віці народна культура як і раніше залишається основною змістовною формою залучення дітей до навколишнього світу. Збагачення її елементів, здійснюється по мірі оволодіння дітьми початковими уявленнями про структуру житла, його оздоблення, предметах побуту (піч, стіл, лавка, колиска), речей домашнього вжитку, посуд (горщик), іграшках, кухні. У цьому віці дитина під керівництвом дорослого активно включається в водіння хороводів, виконання танців, пісень, відображає отримані уявлення в спеціально організованих видах діяльності (образотворчій, мовній, ігровій, музичній).

У цьому віці проводиться систематична робота по залученню дошкільнят до української культури (народні свята), відзначаються державні свята, свята народного календаря. Вихователь сприяє створенню піднесеного і радісного настрою, формуванню почуття любові до близьких дорослих, прихильності до однолітків.

Сучасна дошкільна педагогіка та психологія пов'язує основні досягнення дітей середнього віку з розвитком ігрової діяльності; появою рольових і реальних взаємодій; з розвитком образотворчої діяльності; конструюванням за задумом і ін.

У дітей з'являється інтерес до історії предмету. З цією метою проводяться ігри-подорожі, ігри-турне (наприклад, «Подорож в минуле посуду, крісла, вилки, м'яча»), які наочно показують, як змінювався один і той же предмет в залежності від бажання людини зробити його більш корисним, зручним, красивим.

У цьому віці триває робота по залученню дітей до святкової культури українського народу: виховується прагнення і бажання брати участь в святкових виступах; формується почуття причетності до подій, які відбуваються в дитячому садочку, сім'ї, країні; виховується любов до близьких людей, батьківщини.

Виховання дитини – процес багатогранний і надзвичайно складний, що вимагає від педагогів і батьків дитини неабиякого терпіння, майстерності, необхідних педагогічних навичок і такту. На сучасному етапі розвитку суспільства ми говоримо про необхідність гуманістичного підходу до процесу виховання дитини [2, с. 403].

Дошкільне дитинство – важливий період у становленні маленької особистості, її фізичного, морального та інтелектуального розвитку.

Традиційні народні обряди об'єднують дитину з природою, землею, повітрям, сонцем, рослинами – з усім живим. Обрядові дії завжди такі видовищні, що дехто може сплутати їх із виставою. Але у справжньому обряді не буває глядачів, усі є учасниками.

Дитина дошкільного віку якомога раніше має вбирати культуру свого народу через український фольклор, народні звичаї та традиції, пісні.

Народна культура – предмет, який людина осягає протягом всього свого життя. Чим раніше почнеться процес знайомства з народною культурою, тим кращих результатів можна досягти. Дошкільний вік – особливо значимий період в розвитку особистості. Саме в цей період дитини формуються багато якостей (фізіологічні, психологічні); складаються інтереси; починається процес самопізнання, - дитина намагається зрозуміти, хто вона в цьому величезному світі. Знайомство дітей з народним мистецтвом (поетичним, музичним, танцювальним, декоративно-прикладним) в дошкільний період дозволяє сформувати у них первинні уявлення про народну культуру, що дуже важливо для подальшого процесу навчання і виховання. Зацікавленість до впровадження народного мистецтва в практику дошкільного виховання в нашій країні безсумнівне [2, с.403].

Підтвердженням тому можуть служити навчальні програми.

В Базовому Компоненті дошкільної освіти зазначається, що «Набуття різних видів компетенцій дитиною дошкільного віку відбувається в різних видах діяльності (ігровій — провідній для дітей дошкільного віку; руховій; природничій; предметній; образотворчій, музичній, театральній, літературній; сенсорно-пізнавальній і математичній; мовленнєвій; соціокультурній та інших) і вимагає практичного засвоєння дитиною системи елементарних (доступних) знань про себе та довкілля, моральних цінностей, уміння доречно застосовувати набуту інформацію. Життєво компетентний дошкільник поводить самостійно і конструктивно в різних соціальних і життєвих ситуаціях.» [5, с. 1]

Комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку «Соняшник» відповідає сучасним тенденціям патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Розкриваються особливості патріотичного виховання дітей дошкільного віку, а саме: збагачення знань про рідний край,

місцевість, у якій проживає дитина, головні вулиці, культурні та історичні пам'ятки. Ознайомлення з назвою міста (села), домашньою адресою й адресою дитячого садка, об'єктів (кінотеатр, бібліотека, магазини, парк, дерева, кущі, квіти та ін.), що розташовані поблизу дому та дитячого садка, вулиці. Розвиток інтересу до декоративно-ужиткового, пісенно-танцювального, хореографічного мистецтв, звичаїв, традицій, обрядів, державних та народних свят (Миколая, Різдво, Новий рік, Великдень). Виховання почуття гордості за рідний край та людей, які творять таку красу.

В розділі II «Розвиток і виховання душі та серця». Прищеплення інтересу до звичаїв (ввічливо вітатися, прощатися), обрядових свят (Масляна, Івана Купала, Стрітіння, Покрова), бажання брати участь у святкових діях, що відбуваються в родині, дитячому садку, в місті (селі). Формування елементарних уявлень про землю (країну), у якій живемо, місто чи село (знання назви, домашньої адреси й адреси дитячого садка, назви групи). Навчання милуватися красою усього, що є навколо нас і що сприймає око дитини [24, с. 87].

В програмі «Дитина. Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років» В освітній програмі виховання патріотичних почуттів до своєї батьківщини у дітей базується на доброзичливому ставленні до представників інших національностей, опануванні дітьми елементарної етики міжнаціональних стосунків, вихованні турботливого ставлення до людей, прагненні допомогти, формуванні у дітей гуманних почуттів, уявлень про доброту, чуйність, сміливість, про те, що люди на землі можуть жити в мирі й дружбі.

Важливим аспектом патріотичного виховання є залучення до народознавства –вивчення культури, побуту, звичаїв рідного народу. Дошкільників ознайомлюють з культурними і матеріальними цінностями

родини і народу, пояснюють зв'язок людини з минулими і майбутніми поколіннями, виховують розуміння смислу життя, інтерес до родинних і народних традицій. В програмі зазначається: «Дитина старшого дошкільного віку може і повинна знати, як називається країна, у якій вона живе, її головне місто, столицю, своє рідне місто чи село, які в ньому є найголовніші визначні місця, якою є природа рідного краю та країни, де дитина живе, які люди за національністю, за особистими якостями населяють її країну, чим вони прославили рідну країну і весь світ, що являє собою мистецтво, традиції, звичаї її країни [47, с. 157].

Досягти якісного рівня патріотичного виховання дошкільників не можна без урахування специфіки окремих регіонів, їх національних особливостей» [47, с. 201].

Аналізуючи програму «Україна - моя батьківщина», можна зауважити, що в програмі розкрито особливості національно - патріотичного виховання, основні напрями, завдання та зміст роботи з дітьми п'ятого та шостого років життя, форми методичної роботи з педагогами, поради батькам. Завдання програми [23, с. 38]:

- ознайомлення з історією рідного краю, життям та побутом українського народу
- виховання до рідного краю (до рідного дому, дитячого садка, міста);- формування духовно-моральних взаємин між людьми;
- виховання пошани та любові до культурного спадку свого народу та сучасного мистецтва;
- формування толерантного ставлення до представників інших народів, культур і традицій, однолітків, батьків, сусідів, інших людей;
- культивування кращих рис ментальності – працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;

- формування мовленнєвої культури.

Програма «Українське дошкілля» орієнтує на розширення кола уявлень дітей про культуру, традиції українського народу.

Цей аспект роботи введений для пізнавального розвитку, збагачення знань дітей про історичні пам'ятки, формування стійкого інтересу до народознавчого матеріалу свого регіону, бажання пізнати його ближче.

Освітня лінія «Дитина в соціумі» представлена розділами: «Формування основ духовно-моральних якостей», «Народознавство», а у середньому та старшому дошкільному віці також додано розділ «Основи правової культури» [4, с. 89].

Підрозділ «Народознавство» включає ознайомлення дітей із сімейними та родинними традиціями, українською оселею, рідним краєм, народним одягом, українською народною іграшкою, календарно-обрядовими святами, звичаями і традиціями, національною кухнею та народними ремеслами [4, с. 112].

Так, у програмі «Дитина . Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років» розкрито найбільш повно методи та форми патріотичного виховання дітей дошкільного віку, описуються сучасні підходи в методиці патріотичного виховання дітей.

У програмах окреслено завдання ознайомлення дітей з явищами суспільного життя за напрямками, зміст яких поглиблюється у кожній наступній віковій групі. Вже у молодшій групі діти мають знати назву рідного міста (села), а в середній повинні мати певні уявлення про батьківщину («Батьківщина - це місце, де людина народилась і живе, де народились і живуть її батьки. Вона така ж рідна для людини, як її батьки, тому й називається батьківщиною. Наша батьківщина - Україна»). Діти повинні знати, що люди, які мають спільну батьківщину - це народ, а ті, що народилися і

живуть в Україні - український народ. У народі з роду в рід передаються мова, пісні, повага до старших, любов до дітей і рідного дому. Діти мають поступово усвідомлювати, що моральний аспект патріотизму полягає і в розвитку національної економіки (це нові робочі місця, заробітна плата працівникам, доходи бюджету, раціональне використання яких робить життя у рідній країні достойним), і в підтримці національного виробника, і в економічній, господарській порядності власників підприємств, і в розвитку меценатства тощо. Щодо цього педагог може використати приклади з історії і з сучасного життя країни. Доцільним у патріотичному вихованні дітей дошкільного віку є використання творів художньої літератури, в яких ідеться про історію і сьогодення України, життя дітей і дорослих.

Важливим напрямом патріотичного виховання є прилучення до народознавства – вивчення культури, побуту, звичаїв рідного народу. Дошкільників ознайомлюють з культурними і матеріальними цінностями родини і народу, пояснюють зв'язок людини з минулими і майбутніми поколіннями, виховують розуміння смислу життя, інтерес до родинних і народних традицій.

Значну роль у вихованні дітей відіграють народні традиції - досвід, звичаї, погляди, смаки, норми поведінки, що склалися історично і передаються з покоління в покоління (шанувати старших, піклуватися про дітей, відзначати пам'ятні дати тощо). З традиціями тісно пов'язані народні звичаї - усталені правила поведінки; те, що стало звичним, визнаним, необхідним; форма виявлення народної традиції (як вітатися, як ходити в гості та ін.) [38, с. 21].

Прилучаючись до народознавства, діти поступово стверджуватимуться у думці, що кожен народ, у тому числі й український, має звичаї, які є спільними для всіх людей. Пізнаючи традиції, народну мудрість, народну творчість (пісні, казки, прислів'я, приказки, ігри, загадки тощо), розширюючи уявлення

про народні промисли (вишивка, петриківський розпис, яворівська іграшка), вони поступово отримують більш-менш цілісне уявлення про втілену в художній і предметній творчості своєрідність українського народу. Водночас у дітей розширюються знання про характерні для рідного краю професії людей, про конкретних їх представників. При цьому вихователь повинен не стільки піклуватися про збагачення знань, скільки про їх творче засвоєння, розвиток почуттів дітей. У дошкільному віці вони залюбки беруть участь у народних святах і обрядах, пізнаючи їх зміст, розвиваючи художні здібності, навички колективної взаємодії.

Сучасні концепції національного виховання наголошують на важливості національної спрямованості освіти, її органічної єдності з національною історією і традиціями, на збереженні і збагаченні культури українського народу.

В роботу по ознайомленню дітей з народними традиціями включаються різні види дитячої діяльності: пізнавальна, дослідницька, художньо-продуктивна, ігрова. Вона здійснюється в інтегративній формі: на заняттях пізнавального циклу, музичних і заняттях з образотворчої діяльності, в процесі спільної діяльності вихователя з дітьми, в самостійній дитячій діяльності. Використовуються різноманітні форми діяльності: заняття, спостереження, підготовлені дітьми спільно з батьками розповіді про свою родину, бесіди, трудова діяльність.

Зробити перебування дитини в дитячому саду емоційно успішним, радісним нашим педагогам допомагає традиційна народна культура. Ніжні твори материнського плекання, веселі ігрові пісеньки, ласкаві потішки, яскраві і образні вироби декоративно - прикладного мистецтва – всі перші дотики до світу народної культури завжди викликають у дітей радісну посмішку, здивування. Основний шлях виховання тут – це просування дитини до

загальних гуманістичних цінностей, які розкриваються через прилучення дитини до своєї національної культури – танців, пісень, казок, прислів'їв, приказок.

Старших дошкільнят, у яких вже є освоєння духовно-моральних і естетичних цінностей народної культури, залучають до історичної пам'яті народу, до його художньої спадщини, до традицій проведення свят, дозвілля, фольклорних посиденьок, згідно з народним календарем. По-перше, все довкола, що вперше будять душу дитини, виховують в ній почуття краси, допитливість, повинні бути національними. Це допомагає дітям з самого раннього віку зрозуміти, що вони – частина українського народу. По-друге, слід ширше використовувати фольклор у всіх його проявах, це - примовки, небилиці, колискові, а так само лічилки, примовки, скоромовки, дражнилки, заклички. Використання фольклору сприяє формуванню у дитини таких якостей як : любов до батьківщини, свого народу, звичаїв і традицій. А також відіграє важливу роль в забавах і розвагах [41, с. 27].

Чільне місце в залученні дітей до народної культури повинні займати народні свята і традиції. Саме тут формуються найтонші спостереження за характерними особливостями будь-якої пори року, погодніми змінами, поведінкою птахів, комах, рослин. Причому, ці спостереження безпосередньо пов'язані з працею і різними сторонами суспільного життя людини у всій їх цілісності і різноманітті.

Отже, у чинних програмних документах подано програми з відповідними завданнями та змістом навчального матеріалу. Описані програми мають багато спільних і відмінних завдань щодо патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

1.3 Діагностика рівня сформованості естетичної вихованості

дітей дошкільного віку

Дослідно - педагогічна робота проводилася в дитячому садку № 23 «Берізка» м Вінниця, в період практики з 5 вересня по 15 жовтня 2018 року. У дослідженні брали участь діти старшої дошкільної групи у віці 5 років.

Мета констатувального етапу експерименту: виявити знання дошкільників про роль українських народних звичаїв, обрядів в естетичному вихованні дітей дошкільного віку.

Завдання:

1. Провести діагностику рівня знання дошкільнят про українські народні звичаї, обряди.

2. Проаналізувати отримані результати.

В обстеженні брало участь 10 дітей у віці 5-6 років, 10 батьків та двоє вихователів.

Методи дослідження.

В ході експерименту були підібрані наступні методи:

анкетування батьків, метою якого було: а) виявлення інтересу всіх членів сім'ї, до історичного минулого країни, міста, родини, традицій національної культури; б) розвиток батьками інтересу дитини до традицій минулого нашої батьківщини.

Їм було запропоновано відповісти на наступні запитання анкети:

1. Чи підтримується інтерес в сім'ї до історичного минулого своєї батьківщини?

2. Чи розповідаєте дітям про традиції своєї родини і предків?

3. Чи відбуваються спільні з дитиною прогулянки по пам'ятним місцям міста?

4. Чи читаєте своїм дітям книги про історичне минуле українського народу?

5. Чи переглядаєте разом зі своїми дітьми передачі по телебаченню про народні традиції українського народу?

II. Після ознайомлення з педагогічною та методичною літературою ми прийшли до висновку, про важливість народних обрядів і звичаїв для естетичного виховання старших дошкільників і вирішили з'ясувати, чи проводиться в дитячому садку № 23 «Берізка» м Вінниця робота по формуванню естетичного виховання дітей на основі знайомства їх з українськими народними традиціями. Були задані наступні питання вихователям:

1. Чи вважаєте Ви за необхідне знання культурних коренів свого народу?

2. Чи важливо формувати у дітей інтерес і повагу до історичного минулого народу?

3. Чи розповідаєте Ви дітям про українські народні свята, звичаї та обряди? (Якщо так, то про які ?)

4. Чи проводите Ви в своїй групі українські народні свята? (Якщо так, то які ?)

5. Як Ви думаєте, чи встановлюється зв'язок між отриманими дітьми знаннями зі звичаями і традиціями українського народу?

III. Опитування дітей, метою якого було виявлення рівня уяви дітей старшого дошкільного віку про традиції рідної культури. В ході проведення дослідно-експериментальної роботи було заплановано запропонувати дітям відповісти на питання, які стосуються їх уявлень про те, що таке традиція, як дитина її розуміє, чи може назвати ті, які прийняті в його родині і найближчому оточенні.

IV. Спостереження за поведінкою дітей з метою виявлення особливостей поведінкових проявів в області народних традицій. Для визначення особливостей поведінкових проявів в області національних традицій

передбачалося використання варіативної інформації, яка б відображала об'єктивний характер поведінки дитини в процесі щоденного спілкування. Передбачалося, що обсяг отриманої інформації дозволить зробити висновок про сформованість у дітей інтересу до досліджуваної проблеми і застосуванні засвоєної інформації в самостійній діяльності, іграх з іншими дітьми.

У дослідженні визначено показники і рівні засвоєння традицій народу для дітей старшого дошкільного віку.

Підставою для їх характеристики стали наступні показники:

- правильність і повнота уявлень про рідну країну, місто, про свою національну приналежність, про традиції, предмети культури; самостійність групування предметів за різними ознаками (диференціювання понять);

- наявність інтересу до традицій, предметів культури; стійкість інтересу і мотивація вибору предмета;

- наявність сюжету національної тематики, вміння комбінувати свої знання, деталізація образів.

Згідно вищезгаданим критеріям і показникам, були виділені рівні засвоєння дошкільнятами традицій народу: високий, середній, низький.

Високий рівень засвоєння традицій старшими дошкільниками характеризується правильним, узагальненим поданням про об'єкт культури, системним відображенням його закономірностей, вираженим в розгорнутому судженні про нього, умінням об'єднувати об'єкти за істотними ознаками; вираженою або яскраво вираженою вибірковістю інтересу до предметів рідної культури, усвідомленістю вибору; умінням свідомо використовувати знання про традиції в ігровій діяльності (комбінування знань, самостійність у виборі теми, володіння всіма властивостями зображення ролі).

Середній рівень засвоєння традицій дошкільниками характеризується правильними, але в значній мірі фрагментарними поверхневими уявленнями

про традиції, диференційованістю уявлень про об'єкт за наявністю національних елементів; нестійкістю інтересу до предметів рідної культури, відсутністю мотивації у виборі предметів; умінням розгортати ігрову діяльність не за власним бажанням (розгортає різні сюжети, діє в прийнятій ролі, іграшки і предмети підбирає відповідно до ролі).

Низький рівень характеризується не диференційованістю явлень, невмінням виділяти об'єкти; відсутністю або невизначеністю вираження інтересу до предметів рідної культури, відсутністю мотивації або опорою на несуттєві ознаки; невмінням використовувати знання про традиції в ігровій діяльності (шаблонні ігрові сюжети і дії; важко змінити роль, в ролі мало виразний).

Констатувальний етап роботи здійснювався за двома напрямками: виявлення наявності у старших дошкільників інтересу, уявлень про традиції народу, вивчення особливостей прояву традицій в самостійній діяльності; вивчення ставлення дорослих (педагогів, батьків) до традицій народу.

З бесіди з вихователями ми дізналися, що мало уваги приділяється духовному і моральному вихованню дітей через культурно - історичний досвід народу. Знання культурних коренів свого народу необхідно, перш за все, тому, що воно дозволяє по-справжньому поважати і цінувати людські, етичні та естетичні норми.

Опитувані вихователі старшої дошкільної групи проводять українські народні свята, але не систематично і найчастіше загальновідомі (наприклад, Стрітення), вони не достатній мірі знайомлять дітей з українськими народними обрядами і звичаями, що веде за собою емоційну не зацікавленість дітей до історії народу. У дошкільнят немає можливості хоча б в загальному вигляді оцінити цілісність народної естетики і зрозуміти її світоглядний сенс.

Кількісний та якісний аналіз результатів, отриманих в ході констатувального експерименту показав, що високий рівень засвоєння виявлений у 20% дітей, середній рівень у 67%, низький рівень у 13% обстежених дошкільнят.

З метою виявлення певного рівня знань учнів щодо ролі українських народних звичаїв, обрядів ми провели анкетування. Їм були представлені наступні питання анкети. (Додаток А)

При обробці анкети було виявлено що:

На перше питання однозначно відповіли всі 10 осіб. Вони вважають, що в наш час важливо знати про українські народні звичаї і обряди.

- При відповіді на друге питання пріоритет розставлено таким чином: 8 дітей за проведення занять з ознайомлення з народними традиціями і звичаями, 1 - проти, 1 дитині важко відповісти на поставлене запитання.

- На третє питання відповіли 9 дошкільнят - вони чули про свято Стрітєння з розповіді вихователя, а 1 - не знає.

- При відповіді на четверте питання з'ясувалося, що 7 дітей брали участь в проведенні обрядових свят, 2 - вважають, що вихователь не проводив обрядові свята, а 1 - не змогли відповісти.

- При відповіді на п'яте питання пріоритет розставлено таким чином: 6 дітей відповіли на питання позитивно, 3 відповіли - ні, і 1 дитина не відповіла на це питання.

- При відповіді на шосте запитання пріоритет розставлено таким чином: 7 дітей правильно описали український костюм, 2 дали не точний опис і 1 дитина утрималась від відповіді.

- При відповіді на сьоме питання з'ясувалося, що 9 дітей чули від батьків про свято Стрітєння, а 1 - важко відповісти.

Стан засвоєння дошкільнятами народних традицій ми визначали наступним чином: для початку проводилося опитування дітей, метою якого було виявлення рівня уяви дітей старшого дошкільного віку про традиції рідної культури, потім - спостереження за поведінкою дітей з метою виявлення особливостей поведінкових проявів щодо народних традицій, де кожній відповіді відповідав бал: від 1 до 7 балів, якщо дитина давала змістовну відповідь, 4-5 бали - коли дитина дала відповідь на 4-5 питань, від 0-3 балів, якщо відповіді звучали на 3 питання. Нами було визначено наступна відповідність кількості набраних дошкільниками балів за трьома рівнями засвоєння дітьми традицій.

- низький рівень - кількість балів від 0 до 3;
- середній рівень - кількість балів від 4 до 5;
- високий рівень - кількість балів від 6 до 7.

На даному етапі з високим рівнем виявлено 5 дітей (Вероніка Д., Олена К., Миколай А., Олександр Ч., Борис Н.); із середнім рівнем - 4 дітей (Роман С., Віра Б, Ілля І., Настя Л.); з низьким рівнем - один дітей (Петя Ф ..) (Додаток В).

В опитуванні дітей старшого дошкільного віку із запропонованих 7 питань Олександр Ч. і Борис Н. відповіли на всі питання, а Віра на 6; поведінка дітей з високим рівнем виражалася в тому, що вони з інтересом розповідали, як з дорослими відвідують краєзнавчий музей, знають пам'ятні місця міста і деякі традиції українського народу і своєї сім'ї, свої дії виявляли в умінні грати в народні рухливі ігри, використовуючи лічилки, дражнилки, потішки, а також проявляли бажання брати участь в народних святах, що проводяться в дитячому саду.

Діти із середнім рівнем також знають пам'ятки і пам'ятні місця міста, але в опитуванні володіли не настільки широкими знаннями, великою мірою

не змогли відповісти на питання про український народний костюм, а в самостійній діяльності проявляли себе менш активно умінням розгортати ігрову діяльність.

З низьким рівнем діти – Саша Ч. і Боря Н. в опитуванні давали відповіді менше ніж на половину запитань, у них були відсутні знання про український народний костюм, важко було змінити роль при обігруванні сюжетів, в ролі-мало виразні.

Анкетування батьків показало, що для більшості з них(босіб) відповіли позитивно на всі питання (70%), 4 людини дали негативні відповіді, або не змогли відповісти (30%), що характеризує позитивне ставлення до традицій, бажання дізнатися більше, допомогти дитячому саду в міру можливості в залученні дітей до традицій народу. Разом з тим відповіді батьків показали недостатню інформованість сімей про традиції народу, національні сімейні святкові традиції.

Поставлені завдання вирішувалися за допомогою різноманітних методів науково-педагогічного дослідження: опитування, індивідуальних бесід, спостережень, анкетування, консультації.

РОЗДІЛ II. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Впровадження народних традицій Поділля.

Успіх естетичного виховання обумовлюється спільною діяльністю вихователя і дитини. У процесі цієї діяльності відбувається розвиток його творчих здібностей, усвідомлення ставлення до предметного, природного, соціального середовища. Однак для результату необхідно враховувати індивідуальні потреби, особливості та інтереси дитини, ступінь його загального розвитку. Для вибору методів естетичного виховання потрібно за основу взяти особистий досвід дитини в його прагненні, спонуканні, переживанні.

Для формування художніх здібностей дошкільнят існує єдина педагогічна умова – передача всім дітям рівних фактичних даних і умов для розвитку показників в різних сферах мистецтва.

Педагогічна технологія залучення дошкільників до народних традицій Поділля будувалася на підставі наступних підходів: залучення дітей до різноманітних видів діяльності (спеціально-організоване спілкування, навчально-пізнавальна, образотворча, музична при збереженні пріоритету ігрової, що включає сюжетно-рольову, театралізовану гру);

- інтеграція різних видів мистецтв (музичного, танцювального, декоративно-прикладного) при опорі на фольклор; використання взаємодії в системі інтеграції різних видів мистецтв (музичного, танцювального, декоративно-прикладного) при опорі на фольклор; використання взаємодії в системі «вихователь-дитина-батьки», так як сім'я є одним з основних інститутів первісної соціалізації дітей, що впливають на становлення особистості.

Пріоритетні напрямки, які реалізуються в роботі з дітьми:

- створення атмосфери національного побуту (обігрування ситуації з атрибутами на макеті подільської хати);

- широке використання фольклору Поділля;

- знайомство з традиційними і обрядовими святами Поділля;

- знайомство з народним мистецтвом;

- знайомство з подільськими народними іграми.

Одне з пріоритетних напрямків роботи дитячого садка – ознайомлення дітей з історією Поділля. Старшим дошкільнятам даються початкові відомості про подільські традиції. Ігри-подорожі, сюжетно-рольові ігри розвивають у дітей інтерес до історії і культури, виховують любов до своєї країни і рідного міста.

Ефективне прилучення дошкільників до культури рідного краю відбувається за умови, коли воно природно вплітається в життя групи і пов'язано з дитячими інтересами, бажаннями, мотивами, очікуваннями. Це зажадало особливої побудови занять із залученням до традицій рідного краю.

Розвитку співпраці дітей і дорослих, позитивного ставлення до досягнень один одного сприяло поєднання індивідуальної і спільної творчості дітей, педагогів та батьків [43, с.68]:

- виставки цікавих предметів («Подільські сувеніри», «Поділля - мій рідний край»);

- використання подільського костюму, атрибутів, що сприяє розумінню дітьми подільського народного характеру; без нього неможливо перейнятися почуттям національного стилю, увійти в роль.

Особливість методики полягала в тому, що освоєння дітьми задуманого змісту здійснювалося за допомогою різних тем («Я і моя сім'я», «Народні свята Поділля», «Народні ігри»).

Під час проходження практики в дитячому садку № 23 «Берізка» м. Вінниця ми розучували на заняттях подільські колядки. щедрівки.

Наприклад.

Текст пісні «Подільська колядка»(народна творчість)

На наших дверях та штири дошки.

Пустіть до хати погрітись трошки,

Пустіть до хати погрітись трошки.

Пустіть до хати, пустіть до печі,

Пустіть до печі погріти плечі,

Пустіть до печі погріти плечі.

Пустіть до хати, пустіть до груби,

Пустіть до груби погріти зуби,

Пустіть до груби погріти зуби.

Дасте горіхів, - будем кусати

Дасте узвару – будем співати,

Дасте узвару – будем співати.

Жваво

На на-ших две-рях та й шти-ри дош-ки. Пус-тїть до ха-ти по-грі-тись тро-шки. Пус-тїть до ха-ти по-грі-тись трош-ки.

Колядка з Поділля

Я, в терен-долі,

Запрягай коні,

Тай поїдемо

До пана стрийка.

А в пана стрийка

Гарна є дівка.

*Подивися, Міхале,
Які гості приїхали
На білому коні –
Йдуть до дівчини в гості [27, с.1]*

Ой Василю, Васильчику

Щедрівка

Ой Василю, Васильчику,
Посію тебе в городчику |(2)
Будем тебе поливати,
В неділю рано проскубати |(2)
В неділю рано проскубати,
Та й дівчатам дарувати. |(2)
Та й дівчатам дарувати,
За русу косу й уплітати [48, с. 1].

Водили дітей на «Вечір подільських колядок і щедрівок», де співали фольклорні гурти нашого міста. Діти із задоволенням слухали стародавні тексти, мелодії, що на нашу думку розширило їх кругозір та сприяло їх духовному збагаченню.

Проводили заняття на тему: «Веснянки та гаївки Поділля». Наприклад, проводили бесіду, розповідаючи старшим дошкільникам про веснянки та гаївки Поділля під час Великодніх свят.

Розповідь вихователя: *«Свято Пасхи багате не тільки урочистими Богослужіннями, радісними співами і символічними обрядами, але й розмаїттям народних звичаїв. Вони починаються ще з передхристиянських часів, коли наш народ у тому самому часі відзначав свято привітання весни і весняного сонця.»*

Християнська релігія багато з тих прадавніх народних звичаїв посвятила, додала їм християнського значення і символіки та прийняла за свої.

Великодні пісні породжують один могутній гімн радості. Характерним виявом великодньої радості на Поділлі були гаївки, гагілки, веснянки – цей визначний скарб ранньої культури наших прапрадідів.

На Великдень, після Служби Божої, покуштувавши свяченого яйця та паски, люди виходили в гаї, сади, левади, на церковні площі і влаштовували масові забави, де ще їхні мами і бабусі з року в рік справляли це велике свято душі.

Лунають розкотисті, повні сили і розмаху пісні і завмирають десь аж ген під небесами, а кожен звук пісні тягнеться просто на серце. Земля відновлюється, діти босоніж женуть струмки, дівчата водять гаївки, а душа спалахує радістю. Немає жодного понурого обличчя – все співає і все веселиться.» [12, с.2]

Далі ми розучували веснянку-гру «Голуб і Голубка, або ми голуба уловили» [15, с.1].

Взявшись за руки, діти ходять по колу і співають. Посеред кола проти руху йде Голуб або Голубка, вибирає собі пару, танцює з нею.

Ми голуба уловили

І довкола обступили:

Ти, голубе, чого тужиши?

Вибирай си, кого любиши!

Як же мені не тужити,

Як не маю я з ким жити?

Усі гарні до одної,

*Лиш нема тут миленької!
Нема її та й не буде,
Бо забрали злії люде,
Розлучили, розсудили,
Щоб ми в парі не ходили!*

*А ми в парі ходять будем,
Як любилась, так і будем!
Ми голубку уловили
І довкола обступили:
Ти голубко, чого тужиши?
Вибирай си, кого любиши!
Як же мені не тужити,
Як не маю я з ким жити?
Усі гарні до одного,
Лиш нема тут миленького!
Нема його та й не буде,
Бо забрали злії люде,
Розлучили, розсудили,
Щоб ми в парі не ходили!
А ми в парі ходять будем,
Як любилась, так і будем!*

Гаївка «Вербовая дощечка»

*Вербовая дощечка, дощечка,
По ній ходить /Насточка (2)
Де ти Насте /бувала (2)*

Як діброва /палала (2)
 Решетом воду /носила, (2)
 Та й діброву /гасила (2)
 Ой ходила /леліла (2)
 На всі боки /гляділа (2)
 Звідки няньо /приїде (2)
 Що Настусі /привезе (2)
 Привезе їй /хусточки (2)
 З подільської/сторони (2)
 На всі боки /гляділа (2)
 Звідки милий /приїде (2)
 Звідки милий /приїде (2)
 Що Настусі /привезе (2)
 Привезе їй /чоботи (2)
 Козацької /роботи (2) [11, с.1]

На наступному занятті ми розповідали «Легенду Поділля про калину»

Вихователь повідомляє: *«Було це давно-давно, ще у ті давні часи, коли на нашу землю без кінця нападали турки та татари. Була неділя. Все село гуляло на весіллі у Калинки. Та раптом, мов чорна хмара, налетіли татари. Усі чоловіки кинулися захищати село, а дівчата, щоб не потрапити у полон, тікали до болота. Вони навіть відірвалися від погоні, але болото затягнуло їх.*

Там, де дівчата потонули, з часом вирости куці з червоно - вогняними ягодами. Дали люди їм назву калина. Відтоді росте і красується в наших краях калина. Старі люди кажуть, щоб калина довше зберігала свої цілющі властивості, краще зривати ягоди саме в неділю.»

На одному з занять ми розповідали про «Традиційну подільську хату»(Додаток С).

Для Поділля властивий пагорбистий рельєф. Тому будови однієї садиби влаштувалися на кількох рівнях: хата – на верхній терасі, господарські будівлі – на нижній, між терасами вкладався з каменю високий підмурок.

Будівельних матеріалів на Поділлі було досить, тому з давніх часів люди викладали двори кам'яними плитками, що прикріплювали землю та надавали своєрідної оригінальності подільським поселенням.

Попадалися й хати-мазанки. Дерев'яні (часто – дубові) стовпи-каркаси вкопували у землю, стіни та стелі обплітали хмизом і закладали глиною, змішаною з половиною або соломою. Зовні й усередині стіни білили з обох боків. Запічну та другу причілкову стіну мазали червоною глиною. Вікна ж на цих стінах обводили білою глиною, а фасадні вікна – червоною.

В інтер'єрі традиційної подільської хати на покутті, завжди стояла скриня з плоским віком, яка утілювала функції стола. Біля скрині стояли лави.

У деяких районах Західного Поділля замість лав ставили бамбетлі (канати) зі спинками та підлокітниками [64, с.1].

Також під час практики ми проводили заняття, на якому знайомили старших дошкільників з особливостями сорочки, яку вишивали на Поділлі (Додаток Д). Ми розповідали:

«Подільська вишивка є винятковою. Її не переплутаєш ні з якою іншою. Вона знана геометричними символами та рослинним орнаментом. Геометричний орнамент має дуже глибоке коріння, але сьогодні ми найчастіше стрічаємо рослинний орнамент. Це символи квітів різноманітні, як чорнобривці, хмелики, соняшник. Були символи плодів - полуничка, яблучка, сливочки, виноград. В окремих селах були волошки, кучері. Ми бачимо все те, що людину оточувало і те, що людині приносило не лише естетичне задоволення, але і матеріальне, все це було побудоване на рослинних символах. Зустрічаються символи, які мають дуже цікаві назви, вони дуже часто є

геометричними. Але в назвах це так само той світ, який оточував людину. Наприклад, голуби, вужі, зозульки, сови, кумедні назви – жабки, така цікава назва є – цуцики.»

Далі ми повідомляли дітям, що означають символи, які вишивали на сорочках: «Будь-яка дівчина чи жінка, яка вишивала, знала, що вона вишиває. В першорядному були символи тих рослин, які посідали велику силу, і які мали лікувальні властивості. Нерідко було поєднання – символи рослинні, і десь стрічалася, наприклад, пара голубів, які дзьобиками торкаються - дівчина хотіла бачити себе в парі. Сьогодні дуже модне поняття «оберег». У нас є слово «оберігати». Але коли мама вишила дитині сорочку, то це є оберіг - мати оберігає. Коли бабуся вишила для онучки, то ця сорочка чи блузка має всі оберегові сили. Коли ми купуємо у когось – дуже гарну, і з душею вишиту – це річ, яка на продаж. Там немає оцієї генетичної пам'яті, і того зв'язку. І було б найкраще, щоб мама немовляті малесеньку сорочечку вишила.

Дубовий листочок – для чоловічої сорочки символ – це міцний. Дуб, як одне з найміцніших і унікальних дерев дуже цінувався. Тому міг бути дубовий листочок, могли бути навіть жолуді, були символи для чоловічого вишитого вбрання, і для жінок, і для дівчат. І окремо символи для немовлят. Для наречених були свої символи. Є така пісня «Вишиванка» -вишивала дівчина вишиванку, подарую милому мого серця, буде він носить її біля серця. Тобто вона його настільки любить, настільки хоче бути з ним у парі, що не гає вечори, а займається « виготовленням» подарунку для хлопця,якого кохає і усі свої думки ,свої мрії вкладає в вишивання. І вона його дуже хоче бачити своїм майбутнім чоловіком.

Це все передавалося з покоління в покоління, в родині. Чоловіки мали вишиті сорочки, це був геометричний орнамент, в переважній більшості.

Була сорочка на свято, була буденна сорочка, були сорочки для обрядів» [54, с1]

Таким чином, відбувається духовний розвиток старших дошкільників матеріалами про рідний край (дидактичні ігри, посібники, предмети мистецтва), включення до педагогічної діяльності краєзнавчого матеріалу відповідно до мети розвитку дитини, її вікових особливостей та інтересів, створення умов для самостійної та спільної з дорослими роботи з краєзнавчим матеріалом.

2.2. Використання естетично- зорієнтованих технологій та методик

Нині все більше програм розвитку дошкільників декларують звернення до народної спадщини, зокрема й музичної. Важливо, щоб вихователь вмів правильно оцінити й відібрати потрібний матеріал для навчання дітей, відрізнити автентичні зразки від примітивних підробок.

Рівень музичного розвитку дитини в дошкільному закладі, її виконавські резерви залежать від рівня освіти та духовності музичного керівника, від його здатності створити для своїх вихованців атмосферу добра, радості та творчості. Можливо дитина забуде пісні, які вона вчила в дитячому садку, але відчуття, які виникали при цьому, – закарбуються в душі.

Почнемо з того, що з дітьми треба говорити їхньою «мовою». У зв'язку з цим гра має стати основою музичного виховання. Що потрібно для гри? Насамперед найпростіші ритми й мелодії – доступний елементарний фольклорний матеріал, – а також фантазія, що є основою імпровізації.

Треба передбачити багато варіантів реакції дітей на те чи інше завдання відповідно їхнього віку, можливостей тощо. І не варто поспішати, підганяти всіх до єдиного «знаменника»! Кожна дитина зріє по-різному. Тож вихователя не має бентежити, що не в усіх вихованців одразу однаково добре виходить

виконати певне завдання. Слід проявити витримку і мудрість –лише тоді всі діти з часом досягнуть результату [69, с. 12].

Народна спадщина, а саме дитячий ігровий фольклор, є чи не найліпшим діагностичним матеріалом: у грі мудрий наставник здатен побачити все.

Запрошую дитину пограти в гру «Равлику-павлику», де промовляння тексту поєднано з плесканням в долоні одне одного. Уже по тому, як саме дитина плескає: впевнено чи боязко, наполегливо чи м'яко, – можна припустити, якою буде її активність у міжособистісній взаємодії з незнайомим дорослим, дитячим колективом. І що менше дитина виявляє млявість в ігрових моментах, то легше й жвавіше вона контактуватиме з іншими у різних видах діяльності. У протилежному випадку вихователю необхідно особливу увагу приділити адаптації дитини до нових умов.

Завдяки спільній грі стосунки дітей у колективі також змінюються у позитивний бік: тісніші контакти сприяють вільнішому спілкуванню. Наприклад, у народних іграх часто передбачена дія парами осіб, які беруться за руки. Діти через дотик пізнають світ іншого. Це допомагає їм долати період знайомства, підлаштування –удвох усе простіше виконати [69, с.37].

Цікаво також, як діти виявляють свої стосунки під час спільної гри у колі: ведучий, що стоїть у середині кола, мусить вибрати серед дітей когось одного в пару або на своє місце.

У народних традиціях одним із найважливіших елементів гри є спів. Часто дитині легше висловити свої почуття і думки співом, аніж потрібним словом. Дитина радіє «грі» навіть тоді, коли ще нічого не тямить у правильному виконанні мелодії - тішиться музичним калейдоскопом як різноколірними камінцями, «перекручує» мелодію до невпізнанності. І важливо цей момент підтримати, а не критикувати за творчість.

Але перед тим, як до школярик заспіває сам, він повинен почути мелодію в досконалому виконанні. Ось чому і вихователь, і музичний керівник повинні вміти художньо-переконливо доносити дітям музичні твори (використовуючи власний спів, або в крайньому випадку аудіозаписи), даючи дітям яскраві звукові враження, викликаючи тим самим інтерес до музикування.

Дитина, яка звикла до співу українських мелодійних пісень удома, радо сприйматиме їх і в дитячому садку. «Занурення» в пісню на музичних заняттях відбувається в такий спосіб: діти кілька разів слухають мелодію (вона відкладається у «шухлядках» пам'яті), пробують її повторити, а пізніше – реалізувати в новій формі [69, с. 38].

Діти не одразу засвоюють пісню бездоганно: десь запам'ятовують слова, десь мелодію, а десь – усього потроху. Пісня начебто й «на слуху», але виконати її дитина самотужки поки що не може. Але з часом «пасивні» слухові враження неодмінно переходять у «активні».

Максимально ефективно цей процес відбувається тоді, коли дитина є учасником колективного художнього єднання в музикуванні, коли через певний ритм, слово чи рух товариша раптово, спонтанно з пам'яті виринає вся пісня чи гра.

Величезний пласт дитячого фольклору складають скоромовки, лічилки і дражнилки. На відміну від пісень, де головує мелодія, тут основний – ритм. Про те, як важливо розвивати в дитини відчуття ритму, написано багато наукових праць. А здійснювати це на народному матеріалі – чи не найліпший спосіб. Тріолі та синкопи тут постають не як зарозумілі ритмічні конструкції, а як знайомі з дитинства ритми з поспівок. Не замислюючись, дитина їх відтворює, маючи «на слуху».

Опановуючи автентичні лічилки чи то дражнилки, діти вчаться спочатку чітко вимовляти текст, активно працюючи нижньою щелепою, і плескати в такт. Відтак плескати й співати, відміряючи оплесками «пульс» четвертних. Для відтворення плинущих часток можна використовувати також найпростіші інструменти: свищики, брязкальця, бубен.

Для ліпшого засвоєння пропонуємо дітям створювати малюнки до пісень, збирати ці зображення у спеціальному персональному творчому альбомі. А відтак – грати в ігри.

Показником успіху у співі дітей для вихователя, чи музичного керівника має бути не «плановий» захід чи результат засвоєння ними матеріалу, а позитивний, психологічний стан кожної дитини під час виконання цього виду діяльності.

Народні ігри та танці для дітей дошкільного віку.

Печу, печу хлібчик

Діти стають в кружок парами, одне за одним. Той, хто стоїть позаду, тримає того, хто стоїть попереду, за голівку («хлібчик»), і поволі розхитує її. У середині кола стоїть одна дитина з м'ячиком у руці. Це – Пекар із хлібом. Спочатку Пекар питає: «Який хлібчик будемо пекти? Прудкий чи ледачий?». Коли діти відповіли, він рахує повільно чи швидко до чотирьох і всі починають співати пісню.

Коли мелодія закінчилася, на словах «Шусть у піч!» Пекар кидає комусь із діток «хлібчик», якщо той зловив, стає Пекарем.

Методичні рекомендації. Пекар, який повільно або швидко рахує до чотирьох, у такий спосіб задає темп пісні-грі. Зазвичай, діти себе страхують і вибирають повільні темпи, щоб було комфортно виконувати рухи.

Чому важливо Пекарю порахувати саме до чотирьох? Діти тільки вчаться відчувати темповий «метроном», тому важливо запустити інерцію темпу. Оскільки ми маємо симетричне тіло, то й розхитуючи його чотири рази (парне число), на рахунок «п'ять» природно діти починають співати.

Бажано, щоб на словах «Шусть у піч» «хлібчик», тобто м'ячик, уже летів до когось у руки. Але зазвичай Пекар одразу це не робить, а ще довго думає, кого вибрати. Поліфонія думки, коли «печу хлібчик, і вже думаю наперед, кому його віддам», приходить пізніше, вже у шкільному віці. А дошкільники й не підозрюють про багатофункціональність завдань, які перед ними ставить вихователь.

Печу, печу хлібчик

Дітям на обідчик.

Меншому –менший,

Більшому –більший.

(Гзясно вигукнути) Шусть у піч

Другий варіант: Печу, печу бабку, Кладу на лопатку.

Меншому –меншу.

Більшому –більшу.

(Голосно вигукнути) Шусть у піч!

Кривий танок

Залу розподіляють на три умовні частини –якщо з'єднати їх уявними лініями, вийде трикутник. У кожному куті цього трикутника стоїть хлопчик з хусточкою в руці. Решта дітей беруться за руки і плетуть «кривий танок», просуваючись ланцюжком залом. Кожен хлопчик змахує своєю хусточкою,

закликаючи гурт рухатися в його бік. Ведуча, що є першою в ланцюжку, заводить дітей щоразу до іншого хлопчика. Так гурт завивається навколо різних хлопчиків-«стовпчиків».

1. *А в кривого танця*

Та не вивести кінця.

Веду, веду –не виведу,

Плету, плету –не заплету.

2. *Треба його та виводити.*

Кінець йому та знаходити.

Ти, вулице, ти широкая,

Ой чому ж ти не зелена?

3. *Ой як мені зеленою бути,*

Коли мене свині зрили?

Коли мене свині зрили,

А парубки походили.

4. *Великими та ножищами,*

Постолами-веріжницями!

Ти, вулице, ти широкая,

Ой чому ж ти не зелена?

5. *Ой як мені зеленою бути,*

Коли мене дівки походили

Червоними та чобітками,

Золотими підківками.

Ходіння лавами

Це один із найстаріших типів танцювальної культури наших предків. Він є у багатьох народів світу, і, зокрема, характерний для всіх слов'ян. Усі проблеми слов'ян відбито в пісні «А ми просо сіяли». Бо одні сіють, а інші топчуть. Одні коней пускають, а інші – переймають. Таким чином, постійне змагання, хто кому «більше насолить». І так донині...

Діти стають двома лавами один проти одного. Ходіння лавами потребує чіткого поступу вперед, коли весь гурт ступає рівним кроком. Основний принцип такого типу пісень – це рівна хода у поєднанні зі співом та вміння поділити музичний матеріал на дві частини. У першій частині діти рухаються в одному напрямку, а в другій – у зворотному до своєї вихідної позиції.

The image shows two staves of musical notation in a single system. The first staff begins with a treble clef and a common time signature (C). The melody consists of eighth and quarter notes. Below the first staff, the lyrics are written: "А ми ру - тонь - ку по - сі - ем, по - сі - ем". The second staff continues the melody with similar note values. Below the second staff, the lyrics are: "- ле - ну - ю ру - ту, жов - тий цвіт по - сі - ем." The piece ends with a double bar line and repeat dots.

1. *А ми рутоньку посієм, посієм.*

Зеленую руту, жовтий цвіт посієм. / Двічі

2. *А ми рутоньку поподем, поподем.*

Зеленую руту, жовтий цвіт поподем. / Двічі

3. *А ми рутоньку нарвемо, нарвемо.*

Зеленую руту, жовтий цвіт нарвемо. / Двічі

4. *А ми віночки сплетемо, сплетемо.*

Зеленую руту, жовтий цвіт сплетемо. / Двічі

5. *А ми дівочок вберемо, вберемо.*

Зеленую руту, жовтий цвіт вберемо. / Двічі

Методичні рекомендації. Педагогу треба уважно слідкувати за тим, щоб кроки були невеликими, бо вперед іти легше, ніж вертатися назад. Кроки назад

діти зазвичай роблять менші, а тому лінія центру постійно зсувається. Щоб запобігти цьому, можна садовити у центрі між гуртами ляльку або дитину, яка не хоче гратися, –це буде «середина» і орієнтир, що далі йти –зась.

Кругові пісні-ігри

До кругових пісень-ігор належить відома «Подоляночка».

Діти стають в коло. У середині кола одна дівчинка –подоляночка. Вона походить по колу і зображає все, про що співаються в пісні. У кінці пісні кладе хусточку на плече іншій учасниці, яку вибрала і веде її в коло, а сама стає на її місце. Гра продовжується.

Для хлопчиків аналог цієї пісні-гри –«Ходить качур». Хлопчик усередині кола вибирає впродовж пісні по чергово дві, або три дівчинки і з кожною танцює. Це можуть бути прості рухи в такт пісні, або вигадані –з танцювальної «лексики» українського танцю. Проте рухи мають бути усвідомлені, які відображають культуру танцю, а не прості «вихиляси».

Ходить качур, ходить качур

В гороховім вінку. / Двічі

Вибирає качурина

Щонайкращу дівку. / Двічі

Вибрав собі качурина,

Та не в свого пана. / Двічі

Не журися, качурино,

Я не твоя пара. / Двічі

Ходить качур, ходить качур, Та вже й находився. / Двічі

Якби яка чорнявая,

Якби яка біла. / Двічі

Якби яка не лінива,

Щоб робити вмiла. / Двічі

Народна мудрість стверджує: «Ведмідь берліг зруйнував, то зимі кінець підходить». Так, за народними віруваннями, відбувається зустріч зими з весною, що має назву Стрітіння. Аби діти у легкій та доступній формі мали змогу збагнути зміст і магію цього свята –можна провести з ними захопливу розвагу зі змаганнями Зими та Весни на право владарювати природою.

Організуюючи для дітей розваги,що присвячена Стрітінню, я ставила перед собою мету в невимушеній, доступній і майже казковій формі розширити знання дітей про українські народні свята.

Ролі всіх персонажів пропонованої розваги виконують діти.

Роль Чарівниці, яка відкриває дітям низку таємниць та сам зміст народного свята Стрітіння, може виконувати дівчинка старшої групи або вихователь.

Для музичного супроводу розваги слід використати якомога більше народнопісенного матеріалу, аби діти мали змогу відчутти національний колорит свята (Додаток Е).

Всю роботу з дітьми по знайомству дітей з сценарієм розваги пропонується винести в блок спільної діяльності. У даній методичній розробці спільна діяльність вихователя з дітьми здійснюється в три етапи.

1. Попередня робота.
2. Сценарій спільної діяльності.
3. Підсумкова спільна діяльність.

Попередня робота передбачає занурення дитини в атмосферу свята, накопичення вражень, які можуть стати основою співпраці, спілкування з вихователем і однолітками.

Свято для дитини – це час приємних сюрпризів, довгоочікуваних подарунків, нових вражень і, відповідно, сильних емоційних переживань. Щоб враження були лише позитивними, дитину треба підготувати до події.

У зміст цього розділу також можуть входити такі види діяльності:

- розучування українських народних рухливих ігор;
- розучування закличок, дражнилок
- театралізована діяльність;
- дидактичні ігри;
- музично-ритмічна діяльність;
- етюди для створення виразних образів.

Одним з компонентів попередньої роботи може бути образотворча діяльність, де дітям дається можливість відобразити свої враження про почуте і побачене, розкрити власні творчі задуми.

Ми розпочали підготовку до проведення свята: розподілили ролі між дітьми, роздали їм слова.

Після етапу попередньої роботи ми проводили спільну діяльність за задалегідь розробленим сценарієм. У сценаріях спільної діяльності вихователь не ставить завдання прямого навчання, як це робиться на заняттях. Організація і планування сценаріїв спільної діяльності має бути гнучким, нерегламентованим за часом. Вихователь повинен бути готовим до імпровізації, зустрічної активності дитини. В процесі здійснення такого сценарію дитина повинна відчувати себе молодшим партнером, якого веде дорослий, який постійно враховує його ініціативу.

Настрій дитини є визначальним моментом того, як для неї пройде святковий захід. Страх і переживання не додають сміливості нікому. Піднесений настрій, упевненість у тому, що все буде гаразд, сприяють вдалому виступу. Способів налаштувати дитину на успішний виступ існує чимало. Насамперед, близьким дорослим потрібно випромінювати абсолютну впевненість у тому, що все буде гаразд – інакше й бути не може.

Приміщення, у якому проходитиме святковий захід, напередодні прикрашають. І що молодші діти, то легше їм розгубитися у зміненій обстановці. Інколи репетиції і власне захід проводять у різних приміщеннях. За таких умов ми ознайомили дітей із місцем, де вони виступатимуть.

Ознайомлюючи дітей із приміщенням, ми звернули їхню увагу на ту його частину, де сидітимуть глядачі, аби потім поява сторонніх не була для них несподіванкою, не спричинила додаткове хвилювання та не відволікала від виступу. У такій ситуації ми скористалися методом казкотерапії. Наприклад, вигадали історію, в якій глядачі – мешканці чарівної країни, які завітали в гості до учасників свята, а місце, де вони розташувалися, – казкова галявина. Така гра принесла дітям задоволення, адже завдяки уяві вони подолали сором'язливість, страх і хвилювання. Зрештою, пізніше це дало змогу їм природно почуватися перед публікою впродовж усього виступу.

І батьків, і педагогів привертають змістовність, педагогічна спрямованість, емоційна насиченість спільних заходів; під час такої діяльності можливий пошук найбільш ефективних рішень проблем дитини та її сім'ї.

Щоб налаштувати дитину на певну подію або зняти в неї емоційне напруження, ми застосовували кілька психологічних прийомів, зокрема такі: авансування, або передбачення; зміщення акцентів.

Авансування полягає у створенні в уяві дитини образу її успішного виступу. Завдання дорослих – вербалізувати цей образ. Наприклад, «Я впевнена, що коли Марина Петрівна запросить Ведмедика розказати віршик, – ти підведешся і з високо піднятою головою вийдеш на середину зали». У такому разі дорослий не вчить «як треба», не говорить «як не треба», а виголошує «як буде», наголошуючи на своїй упевненості і переконуючи в цьому дитину. Упевненість дитини – це засвоєна установка «Я це знаю».

Ще одним універсальним психологічним прийомом, який дає змогу відволікти та розслабити дітей, є бесіда. Таку бесіду присвячують тому, що відбудеться вже після знакової події, тобто після виступу. Наприклад, це може бути бесіда про майбутню прогулянку парком, катання на атракціонах, запуск повітряного змія, видування мильних бульбашок тощо.

Цей прийом зміщує акцент зі складних і тривожних моментів – виступу, страху помилитися тощо – на приємні, радісні та захопливі. Він мінімізує страхи дитини і спрямовує її увагу на веселощі. Тобто дитина сконцентрована не на тих моментах, яких вона найбільше боїться, а на тих приємних, яких очікує.

Їх ефективність залежить від індивідуальних особливостей дитини, тож вибір найдієвішого прийому мають зробити дорослі з близького оточення.

Після виступу дітей на святковому заході, незалежно від того, як вони проявили себе – добре чи не дуже, – їх неодмінно треба похвалити. Це надасть дітям впевненості та віри у власні сили, адже саме на таких виступах вони отримують свій перший досвід спілкування, вияву ініціативи та самостійності. А це, зрештою, потребує щирої підтримки та уваги з боку дорослих.

Для підбиття підсумку чергового етапу роботи, після знайомства дітей з особливостями свята Стрітіння, проводилася підсумкова спільна діяльність. За результатами підсумкової спільної діяльності вихователь визначає сильні і слабкі сторони діяльності, коригує методи і прийоми, які використовує з дітьми.

Тематика занять, які відображають родинно-побутові звичаї, традиції, обряди українського народу

1. У кімнаті народознавства.
2. Наші друзі Оксанка і Тарасик. (Ознайомлення з традиційним українським одягом.)

3. Зачіски наших прабабусь. Догляд за волоссям.
4. Український віночок.
5. Хати́на Тарасикової бабусі. (Ознайомлення з інтер'єрам давнього житла.)
6. Збудуємо будинок за народними звичаями.
7. Краса і затишок прабабусиної світлиці. (Вхідчини до нової хати.)
8. А в біленькій хатині є маленька дитина.
9. Народні прикмети, пов'язані з веденням господарства.

Ознайомлення з народними святами

На Україні на свято Спаса (19 серпня) святять у церквах яблука. Ці соковиті плоди є символом краси, кохання, шлюбу й подружньої вірності, пізнання добра і зла. З ними пов'язано багато обрядів. У багатьох регіонах України на Різдвяні свята разом з іграшками на ялинку вішають червонобокі яблука. На Святий вечір і на Новий рік обов'язковою стравою є узвар з лісниць (так називають сушені яблука). Є й щедрівка про яблука. Хто не просить почастувати ними – тато, мама, брат, сестра – дівчина всім відмовляє, бо береже їх для милого.

«Замовляння» на майбутній урожай наші предки робили ще взимку. Існував звичай, що 15 лютого, на Стрітєння, коли зима з весною зустрічається, господарі після заутрені (тобто після ранкової відправи служби Божої) виходили в сад і трусили фруктові дерева руками, «щоби були з плодами», а потім напрошували вітер – провісника плодючості.

Яблука були незамінними у народній медицині. Печеними плодами лікували плеврит, а тертими з жиром – рани на губах і руках. Свіжим зрізом антонівки терли бородавки, щоб їх позбутися. Цілющий чай із листя й пелюсток давали дітям від кашлю та застуди. Яблучний сік лікував від

подагри, сечокам'яної хвороби, недокрів'я, авітамінозу, ревматизму, атеросклерозу, хвороб печінки й шлунка.

Вважалося, що до Спаса не можна їсти ніяких фруктів, особливо тим, у кого померли діти, бо у райському саду всі будуть ласувати яблуками, а тій дитині не дадуть.

Система взаємодії з дітьми.

Завдання: закріпити знання дітей про фруктові дерева; спонукати до вивчення пісень, загадок, віршів про фрукти та свято Спаса.

Попередня робота: вивчення фольклорного матеріалу про свято.

Пізнавальний розвиток: ознайомлення зі звичаями та обрядами, що стосуються свята Яблучний Спас.

Емоційно-ціннісний розвиток: вивчення загадок, віршів про фрукти; малювання (ліплення, аплікація) фруктів.

Мовленнєвий розвиток: опис фруктів; складання творчих розповідей про фрукти.

Прогулянка. Екскурсія-огляд фруктових дерев. Математика в природі.

Друга половина дня. Розвага «Яблунько, яблунько, дай мені хоч яблучко». Веселі літні ігри, забави.

Житло в духовному світі українця

Боротьба з природною стихією, бажання найрізноманітнішими засобами задобрити її, прагнення забезпечити надійність та міцність нової оселі – усе це знайшло відображення у своєрідних віруваннях, звичаях та обрядах. Це вибір місця і часу для будівництва житла, його закладин, закінчення будівництва, вхідчини, тобто переходу у нове житло та багато іншого.

Вибираючи місце для будівництва житла, наші предки дотримувалися таких правил:

- щоб город за хатою та господарськими спорудами виходив до річки;

- на горбку, де нема вологи;
- там, де вранці не буває роси; де не ростуть дерева;
- де була злагода в сім'ї і не вмирили діти;
- де можна було розмістити господарські будівлі;
- де був зручний під'їзд;
- вхід до хати мав бути з південного боку або зі сходу.

Існували також і заборони щодо будівництва житла. Так вважалося, що не можна будувати хату:

- за розмірами меншу, ніж стара (щоб не зменшилася сім'я);
- на садибі родини, де були п'яниці, злодії тощо;
- де вимерли від пошесті;
- де часто хворіли;
- де були сварки та розлучення;
- де вбили когось чи якимось осквернили місце;
- де були поховання, особливо вішалників;
- де раніше була церква або якесь інше святе місце;
- на перехресті доріг та на межі;
- де росли дерева, кущі, а особливо бузина, терен, груша, калина;
- де був смітник, гноярка, місце, куди виливали помії;
- де була хата, що згоріла від блискавки.

Вибір часу:

- закладати нову хату було прийнято восени та влітку;
- на Поділлі будівництво починали у п'ятницю, найкраще – коли місяць уповні, щоб у хаті був достаток. Загалом в Україні сприятливими днями вважалися вівторок, четвер, п'ятниця та субота;

- небажано було починати будівництво у високосний рік, у понеділок, середу, на свята чи день, присвячений комусь зі святих мучеників, бо не доведеш розпочату справу до кінця.

Закладини

Обряд закладання починали рано-вранці. У центрі майбутнього житла або у східному кутку південного боку ставили стілець, застелений рушником, на якому лежали хрест, букет квітів, хліб, сіль, склянка води або вина. Старший майстер брав рушник з хлібом, цілував його, промовляючи: «Господи, допоможи», і починав роботу. Рушник і гроші –своєрідний аванс – майстер забирав собі.

Після початку закладин, коли майстер устиг добре попрацювати, господар запрошував родичів та сусідів на святкову трапезу на місці майбутньої будівлі. Таким чином сплачувалася своєрідна данина при-роді.

Закладання сволока. Під сволок (сторона від сходу сонця) закладали різні предмети, освячені в церкві, найчастіше ладан (від ударів блискавки),

а з протилежного (глухого) кінця –шматок хліба, сіль, гроші (для достатку) та вовну для сухості й тепла.

Завершення будівництва. На гребні даху ставили хрест, колоски збіжжя та букет квітів. Це була «квітка» або «косиця».

Ознайомлення з традиційним українським житлом

Існував такий народний звичай: на тому місці, де планували звести нову хату, ввечері напередодні будівельних робіт, господар розкладав на чотирьох забитих кілках спеціально випечені перепічки або хлібини. За повір'ям, якщо впродовж ночі одна з них зникне, то тут можна будувати житло, якщо ні, у господарстві не вестиметься худоба, обсідатимуть злидні [59, с. 57].

Хліб символізував достаток, а коли якась тварина –пес чи кіт –поласує ним, то у господі, згідно з уявленням, вестиметься живність.

Під фундамент кидали копійки, «щоб гроші велися», суху гілку дуба, «щоб рід був міцний, дужий і мав довгий вік».

Система взаємодії з дітьми

Завдання: поглибити уявлення та знання дітей про українське житло, предмети побуту; допомогти зрозуміти цінність оселі для людини; ознайомити зі звичаєм будівництва житла, призначення основних приміщень; пояснити різницю між сільською хатою, міським будинком, квартирою.

Попередня робота: огляд будівлі дитячого садка.

Перша половина дня

Сфера «Люди»

Пізнавальний розвиток: ознайомлення зі звичаями будівництва житла.

Художньо-естетичний розвиток: читання уривку з книги В. Скуратівського «Берегиня» про будівництво житла; ознайомлення з архітектурними формами різних будівель; виготовлення будинку з підручного матеріалу.

Прогулянка. Екскурсія вулицями міста (села). Розглядання будівель різних архітектурних конструкцій.

Друга половина дня. Будівельно-конструкційні ігри дітей з використанням одержаних народознавчих знань.

Хатні символи та обереги [59, с. 112]

Перед ознайомленням дітей із хатніми символами та оберегами, вихователь повинен заздалегідь продумати зміст та форму подачі матеріалу відповідно до вікових особливостей дітей.

Рекомендується провести заняття з таких тем: «Хата моєї бабусі», «Хліб у нашому домі», «Український рушник», «Вишивані обереги».

Готуючись до цих занять, бажано провести попередню роботу: екскурсію у краєзнавчий музей; розгляд малюнків із зображенням інтер'єру стародавнього житла, показ вишиванок; вивчення фольклорного матеріалу про хліб, хату, рушники тощо.

Вихователь має визначитися із місцем проведення таких занять, прагнути провести заняття у нетрадиційній формі, у невимушеній атмосфері, із застосуванням ігрових та сюрпризних моментів.

Хата не лише житло, а й священне місце. В її інтер'єрі, організації внутрішнього простору знаходять втілення численні українські народні традиції, символи, життєві правила, звичаї та обряди. Вони знайшли своє відображення у низці прислів'їв, приказок та повір'їв.

- Хата господинею красна.
- Чим хата має, тим і приймає.
- У своїй хаті і кути допомагають.
- Хата не льодовня, не годиться снігу наносить.
- Моя хата скраю –я нічого не знаю.
- У чужій хаті худоби не збереш.
- Не носи сміття під чужу хату.

Вважали, наприклад, що хата ставала повноцінним захистом людини лише тоді, коли її оздоблювали розписом. Червоною смугою вище долівки обводили стіни. Утворений таким чином круг закривав доступ у хату нечистих сил. Магічне значення мали і настінні розписи. Вірили, що різні барвисті зображення, орнаменти можуть привернути увагу лихої сили і відвернути її від людей. Кожен кут і суміжні зони мали певні функції і заповнювалися тими предметами, що були необхідні.

Спальна частина (піл) була за піччю, у найтеплішому куточку; парадна частина –більш освітлена вікнами. Тут стояв стіл, а над ним висіли ікони.

Робоча частина –біля печі та вхідних дверей, де клали паливо, продукти. Тут же, зліва на стіні, висів мисник для посуду.

Крім свого основного призначення, речі та предмети в інтер'єрі мали ще й символічне значення.

Так, стіл був символом єдності і міцності сім'ї. За ним здійснюватися різні обряди і свята, що забезпечували, згідно з віруваннями, благополуччя у господарстві.

Піч з вогнем –річ родинна, і з нею завжди пов'язували непорушність сім'ї. Як вогонь, за давніми віруваннями, очищає душу людини, так само і вогонь у печі стоїть на сторожі чистих, добрих, людських стосунків у сім'ї. У дохристиянські часи біля неї укладали шлюби.

Скриня доньки –символ майбутньої нової сім'ї. Впродовж століть вона була у великій пошані в Україні. Сюди складали одяг, рушники, полотно, прикраси – все цінне, що було у господарстві. Тут зберігався і посаг нареченої. Виходячи заміж, дівчина забирала з собою і скриню, котра символізувала працелюбність нареченої, бо все, що в ній було, виготовлялося власноруч.

За звичаєм, скриню ставили на видному місці. Поряд із вишитими рушниками та килимами вона була окрасою хати. На весіллі скриню і те, що в ній, оглядало все село, обговорюючи її вартість та художнє оздоблення. Скрині виготовляли здебільшого з липи, тополі, берези, вільхи. За літо один майстер міг зробити до 20 скринь.

Важливе символічне значення у хаті мав поріг і сволок. Поріг–це символ рідного дому, а сволок, будучи опорою перекриття хати, вважався надійним захисником від усього злого.

Система взаємодії з дітьми

Завдання: закріпити знання дітей про хатні символи та обереги; ознайомити із символічним значенням речей та предметів в інтер'єрі.

Попередня робота: розгляд ілюстрацій із зображенням давнього житла та його інтер'єру; вивчення фольклорного матеріалу про хату, житло.

Хід заняття

Перша половина дня

Сфера «Культура»

Мовленнєвий розвиток: складання описових розповідей про предмети стародавнього вжитку.

Художньо-естетичний розвиток: декоративне малювання (аплікація) «Скриня моя мальована».

Прогулянка. Екскурсія до краєзнавчого музею.

Друга половина дня. Дидактична гра «Упізнай за описом».

Вишивані обереги [59, с. 124]

Створюючи орнаменти, люди повсякчас зверталися до природи, але не копіювали її, а переробляли, спрощували, і кожна лінія чи завиток у вишивці щось означали.

Пряма горизонтальна лінія означала землю, горизонтальна хвиляста – воду, вертикальна хвиляста – дощ, трикутники – гори, дві схрещені лінії – блискавки. Вогонь зображався у вигляді гачкуватого хреста, сонце – у вигляді ромба, кола або квадрата.

Жіноча постать символізувала богиню життя. Дерева з розлогими гілками – родючість землі; птахи – настання весни, врожай, багатство; кінь і олень – достаток.

Ромб із подовженими сторонами означав будівлю. Квадрат, розділений на чотири частини з крапками у кожній, символізував засіяне поле чи садибу.

Окремі знаки-символи не лише прикрашали житло, одяг, предмети побуту, а й повинні були охороняти, захищати, оберігати від злих духів, приносити щастя. Тому їх називали оберегами.

Український рушник [59, с.127]

Український рушник можна порівняти з піснею, витканою чи ви-шитою на полотні. Без рушника, як і без пісні, не обходиться народження, одруження людини, ювілейні урочистості.

У різних місцевостях його називають по-різному: «утиральник», «утирач», «стирач» тощо. Ознакою охайності, працьовитості кожної господині є прибрана хата і чистий рушник напохваті. Не випадково в народній пісні мати навчає доньку:

Тримай хату, як у віночку,

І рушничок на кілочку;

Тримай відерця все чистенькі

І водиці повнесенькі.

На Україні поширений звичай накривати рушником хліб на столі. Ним накривали діжу після випікання хліба і ставили її під образами на покуті. На Правобережному Поліссі такі невеличкі рушники називають «надіжницями», а на Лівобережному – хустками. Дарунковими рушниками перев'язують кумів і гостей, запрошених на зорини, колись підносили їх і бабці-повитусі.

На рушниках, намітках (головний жіночий убір, виготовлений із полотна), а то й просто на довгих полотнах подекуди і нині спускають домовину в яму. Часто такі рушники вішають на хрест.

Гарний був звичай використовувати рушник при будівництві житла. Наприклад, на Полтавщині сволок піднімали на рушниках, а потім їх вручали майстрам. Коли стіни були вже зведені, вгорі, у кутку, також вішали рушник.

У перший день огляду озимини (на Юрія) йшли в поле гуртом. Попереду батько ніс на рушнику хліб-сіль, а мати – у кошику, прикритому рушником, різне частування. На зеленому полі його розстинали, клали їжу, пригощалися.

Так робили у перший день оранки, сівби та жнив. Після закінчення жнив господар зустрічав женців із хлібом-сіллю на вишитому рушникові.

Коли син вирушав із дому в далеку дорогу, маги, сестра, кохана дівчина дарували йому вишитий рушник як оберіг від усього лихого. Цей звичай існує і нині, що відображено в сучасній пісні на слова А. Малишка:

І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя, на долю дала.

Система взаємодії з дітьми

Завдання: поглибити знання дітей про символічне значення українського рушника, звичаї і традиції, пов'язані з ним.

Попередня робота: вивчення віршів про вишивання та вишиванки.

Перша половина дня

Сфера «Культура»

Емоційно-ціннісний розвиток: ознайомлення з народним мистецтвом вишивання та звичаями, пов'язаними з цим процесом на занятті «Кольори природи на бабусиних вишиванках».

Художньо-естетичний розвиток: читання легенд про вишиванки, декоративне малювання (аплікація) «Вишиванка для Оксанки (Тарасика)».

Логіко-математичний розвиток: порядкова та кількісна лічба наявних вишиваних виробів, кольорів та відтінків на них, закріплення геометричних форм в орнаментах вишиванок, складання задач на додавання і віднімання з використанням вишиваних виробів.

Прогулянка. Дидактична гра «Знайди рослину за описом», спостереження за рослинами, дидактична гра «Порівняй» (дерева і кущі за висотою, товщиною тощо).

Друга половина дня. Художня праця «Плетіння косичок із ниток».

Традиційні народні обряди об'єднують дитину з природою, землею, повітрям, сонцем, рослинами – з усім живим. Обрядові дії завжди такі видовищні, що дехто може сплутати їх із виставою. Але у справжньому обряді не буває глядачів, усі є учасниками.

Дитина якомога раніше має вбирати культуру свого народу через український фольклор, народні звичаї та традиції, пісні та ігри. Влітку українці відзначають обжинки – свято закінчення збору врожаю, під час якого прикрашають останній сніп – «дідух». Здавна вважалося, що в останньому снопі зібрана вся життєдайна сила поля. Його зберігали до зими і на різдвяні свята ставили на чільному місці в хаті. Також магичне значення мала «борода» – кілька незжатих стебел, які залишали на полі, обв'язували перевеслом із польових квітів або червоною ниткою, стрічками, клали біля них , на землі скибку хліба й трохи солі, ставили кухоль з водою. Таким був ритуал годування землі. Крім цих магичних дій, під час обжинків співали колоритних пісень, які славили працелюбність українських селян.

Ми провели яскраве свято обв'язування та прикрашання останнього снопа, яке, безперечно, захопило дошкільників величчю свого дійства (Додаток Ж).

Реформування змісту дошкільної освіти передбачає впровадження у педагогічну практику інтеграційного підходу, суть якого полягає у цілісності освітнього процесу. Інтеграція – (від лат. відновлювання, поповнення) – це об'єднання, взаємопроникнення окремих елементів у єдине ціле. Внаслідок інтеграції змісту дошкільної освіти дитина оволодіває не тільки знаннями з окремих галузей, скільки цілісними знаннями про життя, світ, у якому вона живе, про природу, людей, саму себе.

Кожне заняття програми «Інтегровані заняття з елементами дизайну і музики в дошкільному навчальному закладі» складається з окремих завдань:

ладоінтонаційної роботи (музичний керівник працює над розвитком дитячого голосу, включає невеличкі поспівки, пісеньки, вправи, рухова робота (ознайомлення дитини із власним тулубом, руками, ногами, бажано супроводжувати ці вправи не тільки читанням віршів, але й тихою, м'якою музикою); слухаємо «мову речей» (дуже важливо, щоб діти відтворювали ритмічні малюнки за допомогою різних речей, так звана «пошукова робота»; разом з цим правильне відчуття ритму та метру тощо); інтонаційного читання (не можна плутати із просто читанням віршів; кожний приклад розробляється з рухами рук, які відповідають саме діям у вірші); вони знайомляться із різними звуками та шумами, що притаманні дерев'яним, скляним, шкіряним виробам, різного роду шумам, тощо); графічне та живописне відображення у малюнках природних форм, явищ природи, побутових предметів у незвичних композиціях, додаванням незвичайні матеріали (вовна, пінопласт, нитки) [53, с. 82].

Творче завдання – «уява», конструювання (аплікація, паперопластика, витинанка). Під тихий музичний супровід, діти показують власні рухові дії; якщо дітям важко уявити завдання, потрібно у бесіді розкрити тему, але вихователь не повинен показувати дії – дитина сама повинна знайти відповідний рух. Дизайнерський виріб - це виконання з окремих елементів у нетрадиційних техніках для дитячого дошкільного закладу закінченого виробу: клумба, вітальна листівка. Приклади колективних робіт – ваза з квітами, українське село, птахи, новорічна гілка, відбитки, з окремих листочків та квітів віночок, з окремих сніжинок – «Віхола» тощо; малювання на інших матеріалах: тканина, кольоровий, м'ятий папір (у подальшому використовувати для виготовлення завіс дитячому ляльковому театрі, пейзажів тощо) [53, с. 124].

Слухання музики (музикотерапія) – музичний керівник сам виконує названі твори тихим, виразним голосом, проводить бесіду про зміст твору. Якщо в пісні зустрічаються незнайомі слова, потрібно їх пояснити, бажано показати наочно рухами або на малюнку. Перше виконання твору діти слухають із заплющеними очима, або якщо дозволяє приміщення, лежачи на спеціальних килимках.

Вихователь за програмою може обирати будь-яку послідовність у проведенні заняття.

Приклад інтегрованого заняття за «Програмою інтегрованих занять і елементами дизайну і музики в дошкільному навчальному закладі».

Українські народні ігри та хороводи

Українська народна гра «Горобейко і сестричка»

Дійові особи: Горобейко, Сестричка.

Опис гри

Посеред кімнати на стільчику сидить Сестричка і «пряде» або «шиє» (рано прокинулася), а Горобейко ще «спить». Дитячий гурт сидить на стільчиках або кружляє навколо дійових осіб і співає пісню.

Під кінець пісні Горобейко «прокидається» і, позіхаючи та потягуючись, звергається до Сестрички.

Брат. Сестро, дай мені сорочку.

Сестра. Візьми сам.

Брат (бере сорочку). Одягни мене.

Сестра. Одягайся сам. Хіба ти маленький?

Брат (одягається). Дай мені штанці.

Сестра. Шукай сам. Хіба не знаєш, де вони?

Брат (знайшов). Одягай мене.

Сестра. Одягайся сам. Ти ж не маленький.

Брат (одягається і підперезується). Дай молока.

Сестра. Знайди сам.

Брат. (п'є). А де мій картуз?

Сестра. Там. де був учора.

Брат (надіває картуз). Сестро.

Сестра (суворо). Та що?

Брат. Що? Лови мене! (тікає).

Сестра. Тише смієшся з мене? Ну. зачекай... (Кидає роботу і ганяється за братом).

Горобейко тікає а коли змучиться, то стає у колі десь між хлопчиком і дівчинкою. Обрані таким чином нові дійові особи виходять на середину, і гра починається знову.

Запис В. Верховинця [7, с. 113]

А в горобейка сестричка маленька.

Сидить на кілочку, пряде на сорочку.

Що виведе нитку - горобцю на свитку.

Зостануться кінці - горобцю на штанці.

Зостануться торочки горобцю на сорочки.

Хоровод «А ми просо сіяли»

Виконанні дівчата або діти. Вони утворюють два рівних ряди або гурти, які стають обличчям один проти одного на відстані восьми-десяти кроків. Один з рядків, співаючи з 1-го по 2-й такти мелодії на слова: «*А ми просо сіяли, сіяли*», – простим танцювальним кроком, починаючи рух з правої ноги,

іде в напрямку до другою, що стоїть навпроти. З 3-го такту мелодії пісні на слові: «сіяли» – танцюристи виконують три притупи на місці, починаючи рух також з правої ноги. Той же ряд чи гурт з 4-го по 5-й такі й мелодії пісні на слова: *Ой дід-ладо. сіяли.* – відступає спиною назад, починаючи рух з лівої ноги. З 6-го такту пісні на слові: *сіяли.* – знову виконують «потрійний притуп», починаючи рух з лівої ноги. Те ж саме робить другий ряд чи гурт, співаючи другу строфу тексту пісні. Між рядами чи гуртами відбувається своєрідний хороводний діалог.

- А ми просо сіяли, сіяли.*
Ой дід-ладо. Сіяли, сіяли
– А ми просо витопчем, витопчем.
Ой дід-ладо, втопчем, втопчем.
– Та чим же вам втоптать, витоптать,
Ой дід-ладо, витоптать, витоптать?
– А ми коні випустим, випустим.
Ой дід-ладо, випустим, випустим
– А ми коні переймем, переймем.
дід-ладо. переймем, переймем
Та чим же нам перейнять, перейнять.
Ой дід-ладо. перейнять, перейнять
– Ми шовковим поводом, поводом
Ой дід-ладо. поводом, поводом
– А ми коні викупим, викупим.
Ой дід-ладо. викупим, викупим
Та чим же вам викупить, викупить.
Ой дід-ладо. викупить, викупить?
– ми дамо сто рублів, сто рублів.

Ой дід-ладо, сто рублів, сто рублів.

– Не надобно тисячі, тисячі.

Ой дід-ладо, тисячі, тисячі.

А ми дамо дівицю, дівицю.

Ой дід-ладо. дівицю, дівицю

– Ой тої о нам надобно, надобно.

Ой дід-ладо, надобно, надобно.

Найпоширенішою формою естетичного виховання в дошкільному навчальному закладі нині є проведення всіляких вечорниць в українському стилі, у яких діти інсценують різноманітні народні обряди, співають народні пісні, виконують традиційні таночки, як-от гопак, козачок, метелиця, гречаники, грають у дитячі народні ігри тощо. Така «жива» форма спілкування дітей із прадавніми звичаями має неабияке значення для засвоєння ними важливих культурних цінностей, що споконвіку передавалися від діда-прадіда. Здійснюючи з дітьми такі інсценізації, педагог дає їм змогу «триматися» свого генетичного коду, не втрачати зв'язку з минулими поколіннями, усвідомлювати, хто вони і що їх вирізняє з-поміж інших народів. Саме такою має бути мета народних святкових заходів та розваг, що сприятимуть розвитку в дітей самоідентичності та самосвідомості. Тематика їх може бути різною: це і історія Київської Русі, і доба козацтва, і цехова культура кобзарів, народні казки патріотичного змісту, як-от казка про Котигорошка, казки видатних українських письменників тощо. Головне – щире бажання педагогів захопити дітей історією власного краю, його культурним минулим.

Такий підхід можна використати й до музичних занять, зокрема з дітьми старшої групи. І що частіше вихователь вдаватиметься на заняттях до висвітлення яскравих музичних сторінок української історії через пісні, таночки, розігрування різноманітних побутових сценок, тим легше і краще

вихованцям буде її засвоїти, на основі асоціації з певними музичними образами.

2.3. Посилення взаємодії закладів дошкільної освіти та сім'ї

Головну роль у всіх виховних аспектах завжди відіграло і продовжує відігравати зростання дитини в родинному колі, адже родина – перший суспільний щабель у житті людини. З раннього віку дитини сімейне оточення спрямовує її свідомість, волю, почуття; під керівництвом батьків дитина набуває свого першого життєвого досвіду, елементарних знань про навколишню дійсність, культуру поведінки і спілкування, навички співіснування в суспільстві тощо.

Тому в роботі вихователя дошкільного закладу для отримання позитивних і плідних результатів, важливою та необхідною складовою є співробітництво з родинами вихованців. Тісний контакт з батьками вихованців має на меті надання батькам допомоги в актуальних виховних питаннях, сприяє формуванню взаєморозуміння в родинно-педагогічному колективі, обміну виховним досвідом [17, с.23].

Такий контакт необхідний і для того, щоб сформувати у батьків правильне уявлення про свою дитину, що допоможе їм об'єктивно оцінити її та визначити оптимальні шляхи всебічного розвитку малюка.

Форми роботи вихователів, вихователя-методиста з батьками вихованців можуть бути дуже різноманітними: це і батьківські збори, і тематичні бесіди, і лекції, і психолого-педагогічні консультації, круглі столи, батьківські конференції тощо.

Батьківські збори – важлива форма спільної роботи батьків і педагогів дошкільного закладу. Саме під час батьківських зборів обговорюються актуальні питання виховання та розвитку дитини, приймаються відповідні рішення колективу з багатьох важливих проблем. Батьківські збори

використовують і для того, щоб підвищити педагогічну культуру батьків, їхню відповідальність та активність. Головною метою зборів є узгодженість, координація й інтеграція зусиль закладу та родини у створенні умов для повноцінного розвитку дошкільнят.

Бесіда педагога і батьків, що спонукає до обміну думками, сприяє встановленню взаєморозуміння з певної виховної проблеми. Під час бесіди батьки отримують корисну та необхідну інформацію від вихователя, а також висловлюють свої думки, судження, обмінюються власним досвідом.

Вагома роль у роботі з батьками вихованців відводиться також таким формам, як батьківські конференції, семінари-практикуми, круглі столи, дискусії тощо.

Консультації, що проводяться з батьками вихованців, передбачають надання важливих відомостей про безпеку життєдіяльності дитини, її фізичний та інтелектуальний розвиток, моральне виховання тощо [17, с.23].

Семінар-практикум із теми «Родинні стосунки та сімейні традиції в Україні», консультації з теми «Відродження української родинної педагогіки», бесіди педагога і батьків допомагають краще зрозуміти і вирішити проблеми виховання дитини.

Кожен музичний керівник усвідомлює, що для успішного музичного розвитку дитини необхідна допомога її сім'ї. Але як зробити так, щоб батьки із щирою цікавістю долучилися до цього процесу? Тут знадобиться неабияка винахідливість, психологічна грамотність та компетентність музичного керівника. Адже йому варто запевнити батьків, насамперед, у своїй авторитетності, значущості свого впливу на розвиток дитини. І довести це можливо лише під час особистісного контакту – індивідуальних зустрічей, бесід, консультацій [17, с.24].

Але найчастіше спілкування музичного керівника з батьками вихованців відбувається опосередковано, через вихователя. Тож важливим є те, наскільки вихователь є комунікабельним, уміє переконувати й домовлятися з батьками, передаючи те чи те прохання або побажання музичного керівника.

Якщо мета розмови – вмовити батьків зіграти певну роль на святі, яка не є сюрпризною, посередником у спілкуванні з родинами може бути й дитина. Бо саме її бажання батьки згодні виконати найперше та ймовірніше не відмовлять.

Батьки вихованців здебільшого молоді люди, які звикли отримувати потрібну інформацію в інтернеті. Проте їм часто бракує психолого-педагогічних знань, зокрема знань з ефективних способів виховного впливу на дитину. Тож дуже важливо проводити просвітницьку роботу, зокрема пояснювати батькам, як важливо водночас з інтелектуальною, розвивати емоційну сферу дитини, створювати умови для розвитку її творчих здібностей.

Для батьків дуже потрібними виявляються, на наш погляд, навіть елементарні роз'яснення, скажімо, розповідь про правила поведіння на святкових ранках. Батьки іноді не замислюються над тим, що дитині важливо бачити схвальну усмішку на обличчі найдорожчої людини, чути її оплески, що є свідченням успіху [17, с.24].

Під час зустрічей на батьківських зборах музичний керівник може запропонувати батькам виконати таку вправу: вийти на сцену, поглянути в зал, уявити себе дитиною, яка виступає на святі.

Якщо мама чи тато пам'ятає слова віршика або пісні з нещодавнього заходу, можна попросити озвучити їх на публіці. Зазвичай таке просте завдання збиває дорослих з пантелику: вони губляться, тушуються, запинаються. І це допомагає їм зрозуміти, наскільки їхній дитині важко опанувати себе під час виступу, як їй потрібна підтримка близьких у цей

момент. Відтак батьки серйозніше ставляться до підготовки свята в цілому, корегують свою поведінку в глядацькій залі, шукають слова підтримки у випадку невдачі свого маленького артиста тощо.

Отримуючи безпосередній досвід з цих питань, члени родин не лише налагоджують контакт із музичним керівником, а й набувають знань, які є дуже важливими для емоційно-комфортного спілкування зі своєю дитиною.

Музичне виховання дошкільників буде успішнішим, якщо батьки разом із дітьми музикуватимуть, вивчатимуть пісні, а відтак зможуть їх разом виконувати, зокрема й на святах у дитячому садку.

Після розучування текстів пісень з дітьми, ми роздруковували їх та передавали в групу вихователям. Батьки за бажанням мали змогу скопіювати їх та співати пісні вдома разом із дітьми. Знову ж гаки – спільна справа об'єднує.

Батькам вихованців ми радили, яку музику слухати під час ігор, художньої праці, перед сном; як організувати оркестр із наявних у домі музичних інструментів та підручних засобів або як влаштувати іграшковий театр тощо. Пропонували також виконувати вдома з дітьми різні розвивальні вправи.

Для розвитку відчуття ритму вистукувати паличками своє ім'я, ім'я мами, тата, ритм відомих пісень. Розвивати співочі навички за допомогою такої гри – спільно з дитиною вокально імпровізувати, проспівуючи імена, ситуаційні фрази, виконуючи певне звуконаслідування. Наприклад, мама співає: «Як тебе звать?». Донька у відповідь співає: «Карина».

Традиційними можуть стати не лише сімейні домашні музикування, а й відвідування концертів і дитячих спектаклів. Важливо, щоб діти не втрачали інтересу до музики, а навпаки, – бачили зацікавлення нею батьків. Для цього ми радили батькам збагачувати свої знання про знакові твори народної

музики. Не потрібно опановувати складну спеціальну літературу, достатньо ознайомитися з інформацією на відповідних сайтах, пограти з дітьми в онлайн-ігри, квести, вікторини з музичної тематики, або ж прочитати разом казочку про того чи того композитора. Не дивно, що після такого ігрового навчання діти почнуть застосовувати отримані знання у реальному житті.

Найбільш дієвий варіант взаємодії музичного керівника з батьками – це залучення їх до організації заходів дитячого садка. І не лише як виконавців певних ролей, а й як костюмерів, декораторів, креативних «продюсерів» тощо.

Залучати рідних до участі у святкових заходах треба неодмінно, бо виступи на одній сцені зі своїми дітьми завжди мають позитивні результати: гуртують і зближують родини; радують дітей, підвищують їхню самооцінку, зміцнюють впевненість у собі; змінюють ставлення батьків-учасників до святкових заходів – адже вони можуть не лише оцінювати й критикувати, а й безпосередньо впливати на якість дійства; дарують позитивні емоції батькам-глядачам.

Вихователі повинні залучати молодих батьків до вивчення й використання народного досвіду виховання дітей, до освітнього процесу дошкільного закладу через проведення нетрадиційних батьківських зборів, організацію обміну досвідом родинного виховання.

Родинна обрядовість виступає засобом саморегуляції людського життя. Родинні обряди охороняли цінність сім'ї, зберігали святість людських стосунків. Чудовими спектаклями були майже всі весільні і календарно-обрядові свята, які розвивати творчі здібності дитини, виховували її естетичні ідеали, любов до батьківського дому, свого краю, родини, розвивати психіку, підтримуючи ідеали та принципи прищеплені за допомогою народних традицій [17, с.25].

Правильне родинне виховання служить для наслідування у всіх прийдешніх поколіннях. Українська родина як виховна організація володіє великим педагогічним потенціалом, який має бути плідно використаний у сучасному вихованні. Народні традиції та обряди мають бути використані у навчанні, побудованому на етнопедагогічній основі (Додаток 3).

ВИСНОВКИ

В ході нашого дослідження ми прийшли до наступних висновків.

I. Естетичне виховання – цілеспрямований процес формування у людини естетичного ставлення до дійсності. Це ставлення з людським суспільством розвивалося разом з ним, втілюючись в сфері матеріальної і духовної діяльності людей. Воно пов'язане зі сприйняттям і розумінням ними прекрасного в дійсності, насолодою їм, естетичним творчістю людини.

У естетичне виховання входить естетичний розвиток, як процес активізації сприйняття, творчої уяви, образного мислення, емоційного відчуження; формування духовних потреб.

Щоб розвинути в дітях природні сили, створити умови для глибокого усвідомлення естетичних явищ необхідно залучення їх в різні види творчої діяльності. Крім цього, необхідне комплексне вирішення завдань в процесі викладання мистецтва дітям, ідейно - моральне і художнє виховання, навчання навичкам і вмінням, які зможуть забезпечити залучення дітей до ініціативної творчої діяльності, розвитку творчих здібностей.

Мета як становлення морально - естетичного гуманістичного ідеалу у дитини, багатогранний розвиток особистості, вміння відчувати, розуміти, бачити і створювати красу.

Здійснення завдань естетичного виховання відбувається при дотриманні наступних педагогічних умов:

- здійснення індивідуального підходу до дітей;
- сприятливе навколишнє середовище (приміщення, одяг, іграшки);
- зміст в побуті творів мистецтва;
- особиста ініціатива і бажання дітей.

Отже, естетичне виховання – це організація життя і діяльності дітей, що сприяє розвитку естетичних почуттів дитини, формуванню уявлень і знань про

прекрасне в житті і мистецтві, естетичних оцінок і естетичного ставлення до світу.

Завданнях естетичного виховання дошкільників.

1. Формування естетичного ставлення до дійсності, естетичних уявлень і суджень. Естетичне сприймання дійсності спирається на чуттєвий аспект речей - їх колір, звук, форму, що зумовлює необхідність розвитку сенсорної культури дітей. Естетичне сприймання виникає лише за емоційного ставлення до того, що дитина сприймає. За правильного педагогічного керівництва усі види мистецтва, природа, побут сприяють формуванню естетичного ставлення до дійсності.

2. Освоєння дітьми естетичної діяльності. Це завдання передбачає розвиток естетичного і художнього сприймання, формування початкових умінь і навичок виконавської художньої діяльності, втілення елементів прекрасного в побут, стосунки з людьми, ставлення до себе.

3. 3. Розвиток загальних і спеціальних художньо-творчих здібностей дітей. Від того, наскільки правильно будуть помічені художньо-творчі здібності дитини, наскільки вміло буде спрямований їх розвиток, часто залежать її мистецькі успіхи в майбутньому, підтвердженням чого є безліч фактів з історії мистецтв і сучасної дійсності. Ці здібності формуються в процесі засвоєння способів діяльності – сприймання, виконання і творчості.

II. Основною умовою успішного впровадження народних традицій в життя дошкільника, зазначає, завжди було і залишається глибоке знання і вільне володіння педагогом великим народним репертуаром, а також методикою педагогічного керівництва.

Для успішного ознайомлення з народними традиціями необхідно дати дітям уявлення про культуру народу, знайомити з народними обрядами, що формує в дітей позитивні цінності.

При розробці сценарію народного свята особлива увага приділяється підбору словесно-музичних, драматичних, ігрових і хореографічних творів обрядово-календарного фольклору. Твір повинен відповідати змісту свята, високохудожній, цікавий та доступний для дошкільників.

Головним показником успішності використання народних традицій в освітньому процесі Закладів дошкільної освіти є емоційна забарвленість атмосфери. Цю атмосферу визначає природність поведінки дітей, зацікавленість, радісні емоції, породжувані діями.

Насиченість народного свята творчими імпрровізаціями, сюрпризних моментами стимулює інтерес дітей, підсилює їх враження і переживання, збагачує художнє і естетичне сприйняття. А головне, забезпечує природне залучення дітей до національних традицій, стверджує в їхній свідомості фундаментальні, духовні та естетичні цінності.

Нормативним підґрунтям слугують: Закон України «Про дошкільну освіту», Базового компоненту дошкільної освіти, інструктивно-методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України «Щодо організації роботи в дошкільних навчальних закладах у 2017-2018 навчальному році», завдань Програми розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», Комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку «Соняшник», програма «Дитина. Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років», аналізуючи програму «Україна - моя Батьківщина».

III. Дослідно експериментальна робота ми проводили під час педагогічної практики в дитячому садку № 23 «Берізка» м Вінниця. У дослідженні брали участь діти старшої дошкільної групи у віці 5 років. Під час констатувального експерименту проводилася перевірка розроблених теоретичних завдань шляхом умов ефективності залучення дітей до національних традицій. Основна логіка експерименту відповідала формулі

роботи з дітьми через формування уявлень, закріплення інтересу в області рідної культури і стимулювання дітей використовувати отриману інформацію у вільній діяльності і грі.

Таким чином: результати проведеної роботи допомогли виявити уявлення дітей про традиції та культуру народу. В результаті аналізу експериментальних даних було виявлено, що 2 дитини називали окремі, несуттєві ознаки традицій, вибір не мотивували; важко було у назві казок, ігор; знання обмежувалися однією-двома казками; уявлення про народні свята не диференційовані. При цьому розуміння свят, ігор виявлено у 8 дітей. У дітей цієї групи кожне поняття наповнене конкретним змістом, мотивування вибору усвідомлена і 3 дитини, у яких виявлено правильне узагальнене уявлення про об'єкти культури, виражене в розгорнутому судженні про них.

З метою вивчення умінь старших дошкільників використовувати уявлення про традиції рідної культури в самостійній діяльності досліджувалася ігрова діяльність. Отримані результати свідчать про те, що у дітей самостійна гра носила виражений репродуктивний характер, діти не вміли керуватися наявними уявленнями про традиції народної культури у власній діяльності.

Кількісний та якісний аналіз результатів, отриманих в ході констатувального етапу показав, що високий рівень засвоєння виявлений у 20% дітей, середній рівень у 67%, низький рівень у 13% обстежених дошкільників.

Анкетування батьків показало, що для більшості з них 6 осіб відповіли позитивно на всі питання (70%), 4 людини дали негативні відповіді або не змогли відповісти (30%), що характеризує позитивне ставлення до традицій, бажання дізнатися більше, допомогти дитячому саду в міру можливості в залученні дітей до традицій народу.

IV. Під час практики ми знайомили дошкільників з народними традиціями Поділля. На заняттях ми вивчали подільські колядки та щедрівки, відвідували з дітьми «Вечір подільських колядок і щедрівок», розповідали про Великдень на Поділлі, подільську хату та особливості подільської вишиванки.

V. Занурення дітей у традиційне фольклорне середовище – один з важливих чинників виховання. Він не тільки знайомить дитину з навколишнім світом, але і розкриває моральні правила, норми поведінки. Відбувається все це в яскравій емоційній формі, зрозуміло і доступно. Народні традиції, що передаються з покоління в покоління містять в собі різноманітні засоби і форми виховання.

Одним із засобів передачі народних традицій є народна пісня. Головне призначення народної пісні - продовження давніх і славних співочих традицій українського народу, розвивати любов до пісенного мистецтва, до прекрасного, виробити естетичні погляди і смаки.

Гра - дивовижно різноманітна і багата сфера діяльності дітей. Разом з грою в життя дітей приходять мистецтво, прекрасне. Вона пов'язана з піснею, танцями, казками, загадками й іншими видами народної творчості як засобами виховання народної культури.

Виховне значення народних ігор важко переоцінити, ось чому вихователь повинен вміти використовувати їх під час занять та в народних святах. Народні обрядові свята завжди пов'язані з грою.

Форми проведення занять: комплексне заняття - використання компонентів різних видів діяльності в одному занятті (наприклад: розвиток мови і музичне заняття); тематичне заняття - присвячене одній темі (наприклад: підготовка до Різдва - заняття «Віфлеємська зірка»); домінантне заняття - вивчення одного або декількох компонентів діяльності або одного

або декількох понять (наприклад: вивчення елементів народної хореографії); фронтальне заняття – використання різних видів діяльності на одному занятті (наприклад: на музичному занятті – ритмічні вправи, спів, ігри, танці).

Форми проведення дозвілля: ігри, змагання, конкурси, вікторини, інсценування казок, перегляд лялькового театру, прослуховування музичних творів, відео перегляд телепередач, народні обрядові свята.

Одним з важливих умов є інформаційно-просвітницькі форми роботи з батьками: консультація; бесіда; інформаційний стенд; інформаційні папки, газета для батьків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алмакаєва О.В., Танько Т.П. Естетичне виховання дітей дошкільного віку у зарубіжній і вітчизняній педагогічній думці: Навчально-методичні рекомендації для студентів і викладачів педагогічних ВНЗ./ О. В. Алмакаєва, Т.П. Танько – Харків, 2004. – 59 с.
2. Алмакаєва О.В. Зародження та розвиток ідей про естетичне виховання дітей в історії вітчизняної педагогіки / О. В. Алмакаєва // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. пр. – Київ-Запоріжжя, 2003. – Вип. 26. – С. 402 – 406.
3. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) – Київ — 2018 // <https://mon.gov.ua/ua/>
4. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан – Тернопіль: «Мандрівець», 2017 – 256 с.
5. Богущ А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство в дошкільному закладі. Навчальний посібник. / А. М. Богущ, Н. В. Лисенко – К.: Вища школа, 1992. – 398 с.
6. Вдовика Л. Українські вечорниці: розвага із використанням музично-дидактичних ігор для дітей старшого шкільного віку / Л. Вдовика // Дитячий садок. Мистецтво. - 2014. - № 7. - С. 31-34
7. Верховинець В.М. Весняночка. Ігри з піснями для дітей в дошкільному і молодшому шкільному віці. / В. М. Верховинець – К: «Музична Україна», 1989. – 343 с.
8. Ветлугіна Н. А. Естетичне виховання в дитячому садку : посібник для вихователів дитячого садка / Н.А. Ветлугіна – 2-ге вид., перероб. – М. : Просвещение, 1985. – 207 с.

9. Вовк Т. Патріотичне виховання дошкільників на музичних заняттях / Т. Вовк // Музичний керівник : щомісячний спеціалізований журнал для дитячого садка та початкової школи. - 2015. - № 3. - С. 4-7
10. Гайшинець Н. Експерименти в музиці: розробки занять зі слухання музики для дітей старшої групи / Н. Гайшинець // Музичний керівник : щомісячний спеціалізований журнал для дитячого садка та початкової школи. - 2018. - № 5. - С. 15-20
11. Гаївка «Вербовая дощечка» // <https://ukraine-frankfurt.de>
12. Гаївки на Великдень // <https://ukraine-frankfurt.de>
13. Гич Г. Веселий ярмарок: конспект заняття з музичної діяльності у середній групі / Г. Гич // Дитячий садок. - 2014. - № 1. - С. 10-12
14. Гоголь Н. А. Свято української кухні / Н. А. Гоголь // Розкажіть онуку. - 2012. - січень, № 1-2. - С. 108-110
15. Голуб і Голубка, або ми Голуба уловили (веснянка-гра) // <https://homin.etnoua.info/>
16. Грицик Л. Виховання дітей на традиціях рідного народу / Л. Грицик // Молодь і ринок, №12 (83), 2011 – С.137-140
17. Гурковська Т. Комунікабле Перфекто: як говорити з батьками дітей, щоб вас чули /Т. Гурковська // Музичний керівник: щомісячний спеціалізований журнал для дитячого садка та початкової школи. - 2018. - № 1. - С. 23-27
18. Довженко В. Як зима з весною зустрілися: сценарій розваги для дітей середньої групи / В. Довженко // Музичний керівник: щомісячний спеціалізований журнал для дитячого садка та початкової школи. - 2015. - №1. - С. 12-16
19. Задніпровська Л. Діва Марія квіти сіяла, Спас поливав - нам на поміч давав: розвага для дітей старшої групи / Л. Задніпровська // Музичний керівник :

- щомісячний спеціалізований журнал для дитячого садка та початкової школи.
- 2016. - № 6. - С. 43-51
20. Зарецкая Н. В. Сценарии праздников для детского сада / Н. В. Зарецкая. - 2-е изд. - М. : АЙРИС-пресс, 2007. - 208 с.
21. Золотий колосок: зб. фольклорних і літературних творів для роботи з дітьми у дошкільних закладах за програмою "Дитина". - К. : Освіта, 1994 - Ч. I : Своє люблю і знаю / упоряд. : Н. Дзюбишена-Мельник. - 623 с.
22. Иванова И. Неделя игры и игрушки: сценарий / И. Иванова, В. Поленок, А. Рузаева // Дошкольное воспитание : Научно-методический журнал. - 2012. - № 11. - С. 22-26
23. Каплуновська О. М. «Україна - моя Батьківщина» Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / О. М. Каплуновська, І. І. Кичата, Ю. М. Палець – Тернопіль: Мандрівець, 2016 – 72с.
24. Калуська Л.В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник» / Л. В. Калуська. –Тернопіль: Мандрівець, 2014. –144 с.
25. Керізь А. Створюємо єдиний музейний простір у дошкільних закладах міста / А. Керізь // Вихователь-методист дошк. закл. – 2015. – № 7. – С. 4–8.
26. Кириченко Н. Т. Виховує мистецтво. Активізація творчості дошкільників засобами мистецтва: метод. посіб. / Н. Т. Кириченко, Т. І. Науменко. – Київ: ІЗМН, 1998. – 100 с.
27. Колядка з поділля // <https://www.pisni.org.ua/songs/>
28. Костецька О. Колисанка мого дитинства. Сценарій фестивалю-конкурсу колискової пісні / О. Костецька, В. Свята // Музичний керівник : щомісячний спеціалізований журнал для дитячого садка та початкової школи. - 2015. - № 9. - С. 36-41

29. Крок за кроком в Україні: посіб. для батьків дошкільнят та соц. педагогів / Л. В. Артемова, О. І. Кульчицька, Н. М. Голота, Г. В. Сухорукова; за заг. ред. С. Чередниченко. – Київ: Кобза, 2003. – 384 с.
30. Кудикіна Н. В. Теоретико-методичні засади організації ігрової діяльності дітей / Н. В. Кудикіна // Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: навч.-метод. посіб. / за ред. Г. С. Тарасенко. — К.: ВД «Слово», 2010. — С. 11-25.
31. Кутеньова Н. «Школа маленького екскурсовода» – середовище для формування музейної культури старших дошкільників / Н. Кутеньова // Вихователь-методист дошк. закл. – 2015. – № 7. – С. 33–37.
32. Ладивір С. О. Виховання гуманних почуттів у дітей / С. О. Ладивір, О. П. Долинна, В. В. Котирло, С. Є. Кулачківська, С. П. Тищенко, О. О. Вовчик-Блакитна, Ю. О. Приходько; за наук. ред. Т. О. Піроженко, С. О. Ладивір, Ю. С. Манилюк. — Тернопіль : Мандрівець, 2010. — 168 с.
33. Лаппо В. В. Формування у старших дошкільників ціннісного ставлення до рідного краю засобами етнокультури (на прикладі гуцульського етнорегіону): автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 / В. В. Лаппо; Ін-т проблем виховання АПН України. – Київ, 2008. – 28 с.
34. Левчук Я. Традиційні народні ігри для літнього дозвілля дітей / Я. Левчук // Музичний керівник : щомісячний спеціалізований журнал для дитячого садка та початкової школи. - 2013. - № 8. - С. 27-36
35. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкільця: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл., які навчаються за спец. «Дошкільнє виховання»: у 3 ч. Ч. 1 / Н. В. Лисенко, Н. Р. Кирста. – Київ: Вища шк., 2006. – 302 с.
36. Литвин І. Секрети вдалого свята / І. Литвин // Музичний керівник: щомісячний спеціалізований журнал для дитячого садка та початкової школи. - 2016. - № 2. - С. 8-13

- 37.Лобчук Л. Традиції мого народу: 6-й рік життя / Л. Лобчук // Дитячий садок. - 2013. - Лютий, № 6. - С. 12
- 38.Луценко І. Дошкільна освіта і глобалізація. Пріоритетні напрямки виховання дошкільнят / І. Луценко// Дошкільне виховання. – 2016 – №3. – С. 18- 25
- 39.Метод проектів за ідеями Софії Русової [Текст] / упоряд. Людмила Синекон. - Київ : Шкільний світ, 2012. - 128 с.
- 40.Музика в дитячому садку: зб. ст. / уклад. Л. М. Жербіна. - Київ: Муз. Україна, 2001. - 48 с.
- 41.Навчання і виховання дітей дошкільного віку / за ред.: Л. В. Артемової, З. Є. Лебедевої, Н. Савельєвої. - Київ : Рад. шк., 1994. - 224 с.
- 42.Найдич В. Без п'яти хвилин відпустка: ігри на майданчику та в залі / В. Найдич // Музичний керівник : щомісячний спеціалізований журнал для дитячого садка та початкової школи. - 2019. - № 6. - С. 6-10
- 43.Народні традиції у вихованні дошкільнят [Текст] : метод. розроб. на допомогу вихователям / упоряд. В. Скрипник [та ін.]. - К. : Ред. газ. з дошк. та почат. освіти, 2012. - 128 с.
- 44.Ніколаєнко О. А.Традиції народних літніх свят / О. А. Ніколаєнко // Розкажіть онуку. - 2013. - Травень, № 9/10. - С. 67-68
- 45.Ніколенко Д. Ф. Формування естетичних почуттів у дітей дошкільного віку / Д. Ф. Ніколенко. - Київ : Рад. шк., 1997. - 95 с
- 46.Огурцова С. Формування естетичної культури у дошкільному дитинстві / С. Огурцова //Дитячий садок. — 2004.— №8. — С.23-26
- 47.Огнев'юк В. О. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / В. О. Огнев'юк – К.: Ун-т ім. Б. Грінченка, 2016 – 304 с.
- 48.Ой Василю, Васильчику // <https://www.pisni.org.ua/>
- 49.Оржеховська В. М., Кириченко В. І., Ковганич Г. Г. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології, моделі. Навчальний практико-

- зорієнтований посібник. / В. М. Оржеховська, В.І. Кириченко, Г. Г. Ковганич – Х.: Точка, 2007. – 192 с.
- 50.Палагнюк В. Як "дідух" з "бородою" на обжинках гуляли. Свято обжинків для дітей старшої групи / В. Палагнюк // Музичний керівник : щомісячний спеціалізований журнал для дитячого садка та початкової школи. - 2015. - №8. - С. 41-45
- 51.Пахальчук Н. Місточок до прекрасного: Збагачення естетичного досвіду старших дошкільників засобами мистецтва / Н. Пахальчук // Дошкільне виховання. - 2011. - № 5. - С. 18-22.
- 52.Пилипчак М. Музичне виховання дітей та народна спадщина/ М. Пилипчак // Музичний керівник : щомісячний спеціалізований журнал для дитячого садка та початкової школи. - 2016. - № 10. - С. 4-14
- 53.Плющик Є. В. Інтегровані заняття з елементами дизайну і музики в дошкільному навчальному закладі: навч.-метод. посіб.-хрестоматія для вихователів: розроб. за експеримент. прогр. Ін-ту педагогіки АПН України / Є. В. Плющик, Г. В. Ямчинська ; Житомирський держ. ун-т ім. І. Франка, Дошкільна і початкова дизайн-освіта. - Київ : КНТ, 2017. - 164 с.
- 54.Подільська вишиванка та її сакральне значення для вінничан// <https://www.vinnitsa.info/news/>
- 55.Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів./ Т.І. Поніманська – К.: «Академ-видав», 2006. – 456 с.
- 56.Романюк І. Діагностика музичного розвитку старших дошкільників за допомогою дидактичних ігор та вправ / І. Романюк // Музичний керівник : щомісячний спеціалізований журнал для дитячого садка та початкової школи. - 2014. - № 11. - С. 11-18

57. Садовенко С. Осінні співанки - дітям забавлянки / С. Садовенко // Музичний керівник : щомісячний спеціалізований журнал для дитячого садка та початкової школи. - 2017. - № 9. - С. 28-32
58. Сіркізюк В. В. Основи національного виховання: навч.-метод. посіб./ В. В. Сіркізюк – Кам'янець-Подільський, 2004. – 303 с.
59. Скуратівський В. Місяцелік. Український народний календар. / В. Скуратівський — К.: Мистецтво, 1993. — 209 с.
60. Станкевич Н. В. Етнофольклорний фестиваль "Народні традиції Поділля. Веселий український ярмарок" / Н. В. Станкевич, Т. Д. Гура, Т. М. Часник // Мистецтво в школі: Музика. Образотворче мистецтво. Художня культура : Науково-методичний журнал. - 2018. - № 6. - С. 36-44
61. Степанова Т. М. Індивідуально-диференційований підхід до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку: монографія / Т. М. Степанова, Т. А. Лісовська; М-во освіти і науки, молоді та спорту України. – К.: Слово, 2012. – 253 с.
62. Сторожук А. Народнопісенна лірика Східного Поділля як фольклорна традиція: записи і коментарі: навчально-методичний посібник / А. Сторожук – Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – 272 с.
63. Теленкова А. Козацька слава відкривається в мистецтві / А. Теленкова // Дошкільне виховання. - 2006. - № 8. - С. 20-22
64. Традиційна подільська хата // <https://електронна-енциклопедія.укр>
65. Українські свята. Ілюстрований посібник / Упорядник Л. С. Стсцько. — Львів: Панорама, 2003. — 268 с.
66. Хомуленко Л. Організація та зміст роботи музичного керівника з батьками вихованців / Л. Хомуленко // Музичний керівник: щомісячний спеціалізований журнал для дитячого садка та початкової школи. - 2014. - № 12. - С. 4-10

- 67.Христюлюбська О. Хто ми є, або патріотичне виховання = самоіндефікація / О. Христюлюбська // Музичний керівник : щомісячний спеціалізований журнал для дитячого садка та початкової школи. - 2018. - № 4. - С. 37-40
- 68.Чертова К. Українські посиденьки в Тринди-Бринди-Співайлівці: розвага для дітей старшої групи / К. Чертова // Музичний керівник : щомісячний спеціалізований журнал для дитячого садка та початкової школи. - 2015. - № 3. - С. 27-32
- 69.Шевчук А. Розвиток дошкільнят в музично-руховій діяльності : навч.-метод. забезпечення прогр. "Дитина" / Антоніна Шевчук. - Київ : Шкільний світ, 2006. - 128 с.
- 70.Янчук К. Закликати весну по-сучасному: конспект бінарного заняття художньо-естетичного спрямування з використанням ІКТ / К. Янчук // Музичний керівник: щомісячний спеціалізований журнал для дитячого садка та початкової школи. - 2018. - № 2. - С. 22-24

Додаток А

Анкета для дітей старшого дошкільного віку.

1. Чи важливо знати про українські народні традиції в наш час?
2. Хотіли б ви дізнатися про українські народні традиції на заняттях в дитячому саду?
3. Чи знаєте ви свято Стрітіння?
4. Приймали ви участь в народних святах в дитячому садочку?
5. Які народні ігри ви знаєте?
6. Що ви знаєте про український народний костюм?
7. Чи розповідали вам батьки про народні традиції нашого народу?

Анкета для батьків

1. Чи підтримуєте ви інтерес в сім'ї до історичного минулого своєї Батьківщини?
2. Розповідаєте Ви дітям про традиції своєї родини і предків?
3. Чи відбуваються у вас в родині спільні з дитиною прогулянки по пам'ятним місцям міста?
4. Чи читаєте ви своїм дітям книги про історичне минуле українського народу?
5. Переглядаєте ви разом зі своїми дітьми передачі по телебаченню про історичне минуле українського народу?

Анкета для вихователів

1. Чи вважаєте Ви за необхідне знання культурних коренів свого народу?
2. Чи важливо формувати у дітей інтерес і повагу до історичного минулого народу?
3. Чи розповідаєте Ви дітям про українські народні свята, звичаї та обряди?
(Якщо так, то про які)

4. Чи проводите Ви в своїй групі українські народні свята? (Якщо так, то які)
5. Як Ви думаєте, чи встановлюється зв'язок між отриманими дітьми знаннями з звичаями і традиціями українського народу?

Додаток С

Матеріали до заняття «Традиційна подільська хата»

**Реконструкція зовнішнього вигляду подільської хати
кін. XIX – поч. XX ст.**

Додаток Д
Матеріали до заняття
«Особливості Подільської вишиванки»

Додаток Е

Як Зима з Весною зустрілися

Сценарій розваги для дітей старшої групи

Дійові особи: «Чарівниця», Пташки, «Зайчики», Зима, Весна

Реквізит: бутафорська зелена гілочка, ключ, бутафорські кайдани мотузка.

Сценарій розваги

Звучить аудіозапис української народної пісні «А вже весна, а вже красна». До музичної зали заходить Чарівниця.

Чарівниця: Доброго дня, діти! Я — Чарівниця, і завітала до вас сьогодні, щоб розказати про велике свято, яке в народі називають Стрітення.

Перша дитина: Чарівнице, а що це означає?

Чарівниця: Стрітення — від слова «стрічатися, зустріч». Люди кажуть, що 15-го лютого Зима зустрічається з Весною, і вони сперечаються — хто з них сильніший, кому на землі владарювати. Сьогодні до нас має прилетіти сизокрилий голуб, тримаючи у дзьобику зелену гілочку. Голуб сповістить про те, що скоро Зима віддасть всі свої володіння Весні, і природа пробудиться після довгого зимового сну, все оживе та зазеленіє.

Перша дитина: Але ж поки що голуб не летить, Весна не приходить, а Зима не поспішає прощатися... Де ж нам шукати Весну? (до дітей) Допоможіть мені, будь ласка, знайти її!

Звучить весела музика. Діти шукають Весну в музичній залі — під столом, за кулісами тощо.

Чарівниця: Марно ви намагаєтеся відшукати Весну в цій залі. Я дам вам підказку — подивіться он за те віконечко! Там знайдете розгадку.

Дві дитини біжать до вікна — там схована бутафорська зелена гілочка, до якої прив'язаний ключ.

Друга дитина: Оце так дивина — голуб прилетів і залишив гілочку! А що це за ключик, і що нам робити з ним?

Чарівниця: Це — чарівний ключ Зими. Вона одягнула на Весну зимові кайдани, і тепер Весна не може зняти їх. Допоможіть Весні, дуже прошу вас! Та спочатку відшукайте її. Знову дам вам підказку — попросіть допомоги у друзів, які також дуже хочуть, щоб прийшла Весна! Прощайте, діти!

Чарівниця залишає музичну залу під звучання української народної пісні «А вже весна, а вже красна».

Третя дитина: Я розумію, кого мала на увазі Чарівниця. Це пташки, адже вони так люблять Весну! Давайте у них запитаємо, може, вони підкажуть нам, де її шукати.

Діти (разом): Ой ви пташечки, ой ви гарнії,

Ви хутчіш летіть до нас!

Через ліс летіть, море синєє,

Прилітайте в добрий час!

Під жваву, «легку» музику до музичної зали «залітають» дві Пташки, кружляють по залі, потім зупиняються обличчям до глядачів. Пташки виконують українську народну пісню «Щебетала пташечка».

Перша Пташка: Добрий день вам, добрі люди!

Чи це ви нас кликали?

Здалеку ми прилетіли,

Та Весни ми не зустріли

Друга Пташка: Бачили лиш Зиму люту,

Дуже зла була вона!

Каже: «Буду панувати,

Не прийде до вас Весна!».

Третя дитина: Що ж, Пташки, доведеться нам шукати далі.

Прощайте, летіть!

Під жваву, «легку» музику Пташки «вилітають» з музичної зали.

Четверта дитина: А може, нам Зайчиків спитати? Вони дуже люблять Весну, і, напевно, знають, де вона.

Діти (разом): Білі-білі Зайчики,

Чуєте ви нас?

Запитати хочемо.

Чи йде Весна до нас?

Під аудіозапис народної веснянки-гри «Зайчику, зайчику» до музичної зали забігають двоє Зайчиків.

Перший Зайчик: Хто нас, зайців, пожаліє?

Хто теплом малих зігріє?

Так набридла нам Зима,

А Весни — нема й нема.

Другий Зайчик: Обскакали цілий ліс.

Та знайшовся тільки Лис.

Ми від нього так тікали,

Що у лісі заблукали.

Перший Зайчик: Поки під кущем трусились —

Все навкруги обдивились,

Весни красної нема,

А навколо — лиш Зима!

Четверта дитина: Що ж, Зайчики, доведеться нам далі шукати.

Прощайте! Зайчики вибігають із музичної зали.

П'ята дитина: і справді, навкруги ще сніг. А що, як мороз Весну заморозив?

Шоста дитина: Ні, цього не може бути! Нумо заспіваймо про Весну пісню! Може, вона нас почує і прийде?

Діти виконують пісню «Весна». Наприкінці пісні до зали заходить двоє Зайчиків

Зима (насмішкувато): «Співають, грають, радіють»... А от я не пущу Весну у свої володіння — і крапка! Будуть навкруги морози, хуртовини і сніг! Подумаєш — травичка, сонечко... Діти, ну кому вони потрібні?

Діти (разом): Нам потрібні!

Сьома дитина: Зимо, Зимонько, поступися, будь така ласкава!

Зима: Ну, добре! Якщо хоче Весна забрати мої володіння, то нехай позмагається зі мною! Хто з нас переможе — той і буде панувати на землі.

Під аудіозапис української народної пісні «Ой весна-весна-весняночка» з'являється Весна, на руках у неї бутафорські кайдани.

Діти (разом): Весна, Весна прийшла!

Восьма дитина: Веснонько, а що це на твоїх руках?

Весна: На руках моїх — холодні зимові кайдани, а ключа немає. Що ж мені робити?

Дев'ята дитина: Не хвилюйся, Веснонько! Ключ Зима загубила, а голуб знайшов і приніс його нам. Тож зараз ми тобі допоможемо!

Діти ключем відмикають бутафорські кайдани на руках Весни.

Зима: І справді загубила ключа, яка ж я неуважна! Та це Весні не допоможе, я все одно переможу! Нумо позмагаймося!

Звучить жвава музика. Зима пропонує Весні перетягувати мотузку. Спочатку перетягує Зима, потім Весна, потім знов Зима. Тоді Весна просить у дітей допомоги, і вони разом перемагають.

Десята дитина (до Зими і Весни): Зимонько, Веснонько, не потрібно сваритися! Ви обидві для нас хороші та добрі, ви вас обох любимо! Та тобі. Зимо, час трохи перепочити. Звільни дорогу Весні, бо тепер її пора!

Зима (зітхає): Ну що ж, прощайте, мої любі дітки. Думаю, що мороз і сніг пішли вам лише на користь! Прощай, Весно красна, бо вже чую, як дзвенять твої стрімкі струмочки, як пробуджується природа. Прощайте! Зустрінемося через рік!

Усі прощаються із зимою. Зима виходить. До зали заходить Чарівниця.

Чарівниця: Бачу, діти, ви чудово впоралися! Зима зустрілася з Весною і поступилася їй, а це означає, що невдовзі настануть сонячні дні, повіє теплий вітерець, розквітнуть квіти!

Весна: Це правда! Діти, я дуже вдячна вам за допомогу, тож обіцяю подарувати багато теплих та сонячних днів. А тепер — нумо разом заспіваймо пісню!

Усі виконують пісню на вибір музичного керівника. По закінченні розваги діти прощаються з музичним керівником і повертаються до групи.

Весна

Радіє він весні.

Біжить через місточок, Через поля й гаї.

Приспів:

Весна, весна після зими прийшла!

Прийшла така красива, нам радість принесла! / Двічі

*Пташки пісні співають Веселі, запальні, Дерева оживають — Які чудові
дні!*

Приспів.

Додаток Ж

Як «дідух» з «бородою» на обжинках гуляли

Свято обжинків для дітей старшої групи

Декорації: українське подвір'я; пшеничне поле.

Реквізит: квіти; стрічки; коси; хліб; сіль; вода; сніп; стіл; скатертина; коровай.

Дійові особи: Діти; Ведуча. Бабуся; Господар; Господиня; Колосок; Женці; Жниці; Косарі.

Сценарій свята

Усі дійові особи заходять до зали і стають півколом.

Діти: Літо, літо, літечко!
Вже достигло житечко,
1 пшениця, і ячмінь,
Золотіє далечінь,

Дівчинка (до Колоска)- Колосочку, Колосе, мудра голова.
Розкажи нам, Колосе, чи скоро жнива?

Колосок: Вже не за горами золоті жнива,
Вже до землі хилюсь я, сповнений зерна.

Діти: Колосок до колосочка, мов стіна,
Золота стоїть пшениця наливна.

Ведуча (до Бабусі): Колись давно пшеницю серпами жали.
Розкажіть-но, Бабусю, як колись це було.

Бабуся: Діти, жнива — це не тільки важка праця, а й цікавий обряд. У перший день жнив люди, святково вбрані, до схід сонця вирушали в поле. Починала жати найвправніша жниця. При цьому загадували бажання: на ниві має бути стільки снопів, щоб зозуленька не змогла усіх перелічити.

Ведуча: Отож, запрошую всіх на свято обжинків, де дізнаєтеся про наші давні обряди, звичаї, традиції, пов'язані зі збиранням урожаю.

Уперед виходять Женці та Господар.

Перший жнець:

Найняв Господар женчиків,

Як бува,

Аби врожай зібрали весь у жнива.

Другий жнець: А женці тії все добірнії,
Хлопці та дівчата молодії.

Третій жнець: Завів їх на нивоньку,
На яру пшениченьку.

Господар: Жніть, женчики, не вгинайтеся,
Позад себе не оглядайтеся.

Женці виконують українську народну пісню «Ой на горі жита много». Виходять Косарі з «косами», обіграють українську народну пісню «Вийшли в поле косарі». Після цього виходять Жниці і починають «жати» пшеницю.

Перший жнець: Ой жни, дівча, пшениченьку
Та й не думай собі,
Буде ота пшениченька
На коровай тобі!

Другий жнець (співає): Ти, дівчино чорнявая,
Ти, дівчино біла,
Чи ти в полі не робила,
Що не загоріла.

Перша жниця (співає): А я в полі, легінику,
Жала і в'язала,

Але своє біле личко

Хусткою вкривала

Друга жниця (*втирає піт рукою*):

Ой, жала я жито, жала й

дуже пильнувала —

У день по три копи Чи ж не

нажинала.

Я ж думала, що три копи,

Оглянулась — то три снопи.

Третя жниця: Ой, жали ми нивку із гори в долинку.

Від кінця до кінця вижали за сонця.

Жниці виконують українську народну пісню-хоровод «Ой у полі нивка».

Жниці (*разом*): Ой, у полі нивка,

Кругом материнка...

Там дівчина жито жала,

Гарна чорнобривка.

Жала вона, жала,

Сіла спочивати, їхав козак з України

Мусів шапку зняти.

Мусів шапку зняти,

«День добрий» сказати.

«Помагай Біг, дівча моє,

Тобі жито жати...»

Ведуча: Коли закінчували жнива, люди квітчали останній сніп, як оце зараз зробимо і ми.

Під музичний супровід усі разом прикрашають сніп.

Ведуча: Останній сніп — це «дід», або ще кажуть «дідух».

Використовують його під час святкування Різдвяних свят. Колись «дідуха» урочисто несли в село, віддавали господареві, а він ставив його на покуті. Це означало, що в цього господаря жнива закінчилися й у хаті є достаток та хліб. А на полі залишали кілька невижатих колосків. Їх теж прикрашали квітами, стрічками і називали «бородою» або «козою». Колосся заламували до землі, зерно з них висипали, клали хлібину, сіль, воду. Та ще й примовляли певні слова. Холодної зимової пори пташки ласували зернятами з «бороди» й своїм щебетом віддячували людям за добро.

Ведуча разом з дітьми прикрашають «бороду» під музичний супровід.

Перший жнець: От, тобі, «борода», хліб, сіль і вода.

Бабуся: Коли закінчувалися жнива, жінці качалися по стерні, щоб не боліла спина й легко було жати наступного року.

Женці: Ой ниво, наша ниво,
                   Верни нам нашу силу.
                   Ми на тобі жили.
                   Силоньку положили.

Жниці: Бувай здорова, ниво,
 Що сто кіп жита вродила,
 Ще й пшеницю та овес,
 Буде ситий рід увесь.

Женці та Жниці виконують хорівод «Ойу полі жито, сидить зайчик».

Відтак беруть сніп, ідуть селом до Господаря, співаючи українську народну пісню «Відчиняй, пане, ворота».

Женці (разом):

Відчиняй, пане, ворота,
 Бо йде твоя робота.

Несем тобі снопки Із золотої нивки —
Житнії, пшеничнії,
Щоб були величнії!

Виконують обжинкову пісню «Ой заспіваймо».

Женці *(разом)*:

Ой, заспіваймо — нехай вдома почують!
Ой, нехай же нам вечероньку готують.
Утомила нас та широкая нива,
Що тепера нам і вечера немила.
Ой, не так нива, як високії гори,
Ой, не так гори, як широкі загони.

Назустріч Женцям йде Господар, бере у них сніп, дає викуп. Запрошує Женців до хати.

Ведуча: А після жнив були веселі забави, ігри, жарти.

Усі співають українську народну жартівливу пісню на вибір музичного керівника.

Усі *(разом)*: А ми насієм жита, жита,

Та поставим копи, копи.

Та ударим гопи, гопи,

Земля аж гуде,

Де громада йде!

Господар з Господинею виносять на середину зали стіл, накритий білою вишитою скатертиною. На ньому — коровай з нового врожаю, сніп, перев'язаний червоною стрічкою. Починається свято з пісням та танцями. Звучить музика троїстих музик.

Господар: Тільки-но з печі, з тепла золи,

Свіжа хлібина лежить на столі.

Господиня: Кажуть у народі правдиві слова:

Хліб-годувальник — всьому голова!

Господар та Господиня (разом): Дякуємо, женчики, за роботу.

Господар та Господиня частують усіх хлібом, медом, пампушками.

Ведуча: Ну, а тепер запрошую всіх у танок.

Усі виконують танок «Варенички», грають в ігри, співають пісень.

Додаток 3

«Мамина колискова та бабусина забавлянка»

Заняття для старшої групи

Завдання: ознайомити дітей з колисковими піснями, розкрити їхню мудрість, душевне багатство, тепло материнської ласки; на зразках народної творчості виховувати любов до свого краю, домівки, мами, бабусі.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь загадує загадку:

У світі вона лиш одна,
 Найсмівлівіша, найдорожча вона:
 Вона нам розказує казку
 І дарує тепло та ласку.
 В горі і в радості завжди з нами.
 Здогадались, хто це? (Мама.)

Вихователь. Усе починається з голосу матері над колискою. Уже з першої мелодії діти відчують багатоголосся життя та світу. Адже світ мами виплеканий з любові. Колискова пісенька – це душа, яка хо-дить навшпиньках. Почути її кроки може лише той, хто вміє слухати...

– Сьогодні до нас у гості завітала мама Тарасика. Вона прийшла із подарунком – колисковою пісенькою. Цю колискову вона співала Тарасику, тож і виріс він гарним хлопчиком.

Мама в українській сорочці, у хустці гойдає колиску з лялькою та співає

Мама. А-а-а, коточок,

Засинай, синочок.

Спи сном-дрімотою

Добром-охотою,

А-а-а.

*А-а-а, котино,
Будь щаслива, дитино,
Здоровим та дужим
Та добрим мужем. А-а-а ...*

– Чи сподобалась вам, дітки, моя колискова пісенька?

– Чим саме?

– Які колискові вам співали ваші матусі?

– А чи є серед вас такі, кому ніхто і ніколи не співав колискової?

– А кому колискову співав тато? Дідусь? Бабуся?

Відповіді дітей.

Вихователь. А ще до нас в гості завітала мама мами Тарасика. Як ви вважаєте, як ще можна назвати маму чиеїсь мами? (Відповіді дітей.)
Правильно, бабуся!

Бабуся. Я до вас завітала і вже вас покохала, я жалую вас діточки, мої маленькі квіточки (роздає гостинці-солодощі). Я вас пригощаю, вас позабавляю (співає забавлянку).

– У Галюсі є мамуся,

У мамусі є матуся,

А матусина матуся –

Те Галюсіна бабуся.

А у тата є татусь,

Для Галюсі він – дідусь!

І ще знайте, що Галюся –

Внучка діда і бабусі!

А Петрик – онучок,

Затанцюймо козачок.

Діти виконують танець «Козачок».

Бабуся. Як гарно ви танцюєте. А нумо розважатися! Ось тобі, Пет-рику, дудочка, а тобі, Галюсю, – сопілочка! А ось стовпчик, а ось стільчик.

Петрик бере дудочку і виконує пісню.

Петрик. *Я маленький хлопчик,*

Виліз на стовпчик,

На дудочці граю,

Всіх вас забавляю.

Ду-ду-ду-ду!

Голюся бере сопілочку, і виконує пісню.

Галюся. *Я маленька дівонька,*

Як у полі квітонька.

На сопілці іраю,

Пісеньку співаю,

Всіх вас розважаю.

Ля-ля-ля-ля-ля.

Дівчинка. Українка я маленька,

Українці тато й ненька,

Сестричка й братик милий: (показує на дітей з дудочкою і сопілкою)

На Вкраїні ми родились.

Нумо, станьмо в хоровод.

Усі дружно стають у кало і виконують пісню «В хороводі ми були».

Одна дівчинка ходить навколо всіх супроводжуючи спів рухами відповідно до слів пісні.

Діти. В хороводі ми були,

Що ми там бачили?

Гарну дівчину.

Як хоч – обернись,

Як хоч – поклонись,
 Як хоч – затанцюй.
 Кого хочеш – поцілуй.

Бабуся. Ой весела в нас гра, веселішої нема. А тепер пограймося ще в одну гру, Я промовлятиму слова, а ви покажуйте дії. Отже, раз- два-три – всі до гри.

Гра «Шум»

*Діти (бігають по колу) (тупають ногами) (пританцьовують)
 (підкладають долоньки під щічку, заплющують очі) (потягуються, позіхають)
 (руки до вух, прислухаються) (усі розбігаються на місця)*

Бабуся

Миші бігали, шуміли
 І по даху тупотіли,
 Танцювали всі гопак,
 В долоні плескали – отак.
 Кіт на дереві дрімав.
 Потягався, позіхав.
 Галас кіт почув – і «Няв!»
 – Танцюристів розігнав

Бабуся. Ой, як весело! Як весело! Ох, і втомилася ж я, а лялечка оця теж лежить, втомилася, бо теж з ляльками та з вами танцювала... Пригадаймо колискові, покладемо лялечку в ліжечко, приколишемо її.

Діти виконують колискову пісню.

Діти. Ой ну, люлі, дитя спать!

Ой ну, люлі, дитя спать!

Пішла мати жито жать

Та й вижала три квітки:

Що першую – сонливую,
 А другу – дрімливую,
 А третю – щасливую.
 Ой, щоб воно спало,
 Щастя-долю мало.
 І добру годину
 На малую дитину.
 Ой, щоб воно спало
 І спати хотіло,
 Як цвіт червоніло.

Бабуся. А щоб дитя краще спалося, покладемо йому під голівоньку мішечок із шишечками хмелю. А тепер, мої онучата, вивчимо колискову пісеньку для мами. Вона прийде з роботи втомлена, заклопотана, ляже в ліжечко, а ви її втішите.

Вихователь з дітьми вивчає колискову, використовуючи м'які іграшки

А-а-а, котів два, (показує двох котів)

А-а-а, котів два, (показує як)

Сіренькі обидва. (показує як)

По бережку ходили (удає, ніби йде качечка)

Та качечку ловили. (демонструє)

Та качечку – у (кладе)

юшечку, (показує)

А пір'ячко – в

подушечку. Подушечка м'якесенька, Сти, моя ріднесенька.

Бабуся. Ось ви пообідаєте і підете в ліжечка, а я вам заспіваю ось таку колискову.

Бабуся. Ой, коточок, коточок.

Не йди рано в садочок.

Не йди рано в садочок,

Не полохай галочок,

Бо галочки полетять,

Нам дитяток розбудять...

Вихователь. Спасибі вам, бабусю, що прийшли до час, навчали, розважали, гостинці давали.

Діти дякують бабусі.

– Запросимо бабусю скуштувати наш обід, а як підемо відпочивати, бабуся заспіває вам колискову.

Вихователь. А щоб ви краще спали, беріть під бочок котика, песика, качечку, ляльку – свою улюблену іграшку.

Отже, якщо батьки небайдужі до життя дитини в дошкільному закладі, то й їхні діти зростатимуть небайдужими. Це надихає співпрацювати з батьками, бо взаємодія «батьки – педагоги» сприяє успіхам дітей, розумінню одне одного, здоровому клімату в сім'ї та дитячому садку. А творчо розвиватися дитина може лише в атмосфері довіри, доброзичливості та взаємоповаги.

